

ДР

СПИСАНИЕ НА СТУДЕНТИТЕ ОТ КНИГОИЗДАВАНЕ, СУ
БРОЙ ЧЕТВЪРТИ, 2013

9163 страници чиста литература
18 автори от 10 страни

ЛЕГЕНДАТА ЗА ДРУГАТА КНИГА

Издателство Парадокс е създадено в незапомнени времена, през обгърнатата в мистика 1992 година, когато пиано от демокрация, свободното слово плахо надзърташе от убежището си, а свободата на словото напругаше крехки мишци, за да отхвърли безмислиците на ХХ век и да запази единствено смислиците му. Тогава по земята още скитаха битници и хипари, хората се събираха да ознаменуват 10-годишнината от смъртта на Боб Марли, а Слепия Хорхе едва-що се бе захванал с пиромания. В онези времена моделите на Wonderbra и Victoria secrets бяха други, мобилните комуникации бяха кът, а в Синеморец имаше само изкушени от екзотика хора и нямаше дори и знак за четиризвездния Bella Vista Beach Club. Пô на север по крайбрежието бродягите палеха огньовете, за да посрещнат първото юлско утро и все още знаеха защо са там, част от тях знаеха, че July Morning е парче на Uriah Heep, други се сещаха, че Юрая Хийп е литературен герой, а някои дори бяха чели Дикенс. И беше Дхарма. И имаше Сатори.

В такива времена се роди издателство Парадокс, което по-късно щеше да бъде наречено култово. Най-вече заради култа към free mind книгата, към ДРУГАТА книга. Защото винаги е хубаво и полезно да прочетеш една книга, а още по-хубаво и полезно - да прочетеш ДРУГА.

В името на ДРУГАТА книга се родиха колекциите „Америка ХХ“, „Елит“, „Елит – desiderabilis“, „Елит ХХІ“...

В името на ДРУГАТА книга чрез Парадокс за пръв път гастролираха на български език такива автори като Уилям Бъроуз, Хенри Милър, Чарлс Буковски, Пол Боулс, Джезуалдо Буфалино, Салвадор Дали, Венедикт Ерофеев, Мирча Картареску, Джон Ървинг, Жан Д'Ормесон...

Признанието не закъсня. 3 награди за превод. 3 награди за художествено оформление. Почетна награда на Асоциация българска книга за най-добре издадена книга (2004) и Специалната награда на същата асоциация за най-оригинално издание (2007).

В Легендата за ДРУГАТА книга се разказва още за Всички, които през годините са работили за каузата Парадокс, за Преводачите на Парадокс, за Дизайна на Парадокс, но преди всичко, за Читателите на Парадокс.

Читателите на Парадокс, са винаги до теб, Приятелю! Те движат света.

...И Легендата продължава...

Цветан Милев, Доротея Монова

4Publishing е едногодишно издание,

брой 4, година IV, 2013 г.

Създадено по идея >> на проф. Петранка Филева, ръководител на катедра „История и теория на журналистиката“, ФЖМК към СУ, и на студентите от Книгоиздаване, випуск 2010.

Главен редактор / разпространение >>

Илияна Бенова

Редактори >>

Даниела Ковачева

Йоана Попова

Моника Димитрова

Яна Аргиропулос

Коректор >>

Саша Александрова

Дизайн на корицата >>

Яна Аргиропулос

Дизайн и оформление >>

Кристиян Младенов

Радослав Митрев

Яна Аргиропулос

Предпечатна подготовка >>

Кристиян Младенов

Радослав Митрев

Маркетинг и връзки с обществеността >>

Виктория Ценова

Печат >>

Печатна база „Парадокс“

Техн. данни >>

формат 165 x 235 мм, 68 страници;
тяло: 130 гр. гланц, корица: 250 гр. гланц

Автори >>

Адриана Кехайова

Божидар Кузманов

Ваня Сухарова

Георги Иванов

Гергана Драйчева

Даниела Ковачева

Десислава Колева

Илияна Бенова

Кристиян Младенов

Мария Стоянова

Моника Димитрова

Радослав Митрев

Рая Тошева

Саша Александрова

Таня Данаджикова

Яна Аргиропулос

доц. д-р Милена Цветкова

д-р Капка Кънева

С финансовата подкрепа на >>

ЛАБОРАТОРНО КОНСУЛТАТИВЕН ЦЕНТЪР
ЗА ОБУЧЕНИЕ И ПРЕВЕНЦИЯ
ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

enthusiast

Екипът на списанието благодарни на Гриша Атанасов, доц. д-р Милена Цветкова, проф. Петранка Филева, д-р Капка Кънева и гл. ас. Марин Бодаков за оказаната подкрепа.

СС Признание-Некомерсиално-Без производни произведения 2.5 България 4Publishing е списание, създадено с некомерсиална цел. Някои права са запазени. Можете свободно да копирате, разпространявате и излъчвате списанието, при условие, че посочвате авторството на съответното съдържание. Произведението не може да бъде променяно, преработвано или надгравдано.

За снимките редакцията се е погрижила да получи позволение на титулярите на авторските права, за да ги публикува. В случаите, в които това не е било възможно, сме на разположение на държащите правата, за да уредим евентуални задължения.

За контакти >>

four_publishing@abv.bg

iiiyana.benova@gmail.com

www.4publishing-bg.com

ISSN 1314-8672

На нашия курс, специалност Книгоиздаване, випуск 2013 г., се падна честта (и нелека задача) да изготвим 4-ти брой на списание „4Publishing“. Само че ние хич не се уплашихме от трудностите. Напротив. Това списание със сигурност не е идеално. (А и, за да бъдем честни, смятам, че никое списание на българския пазар не е такова.) Но тук, в уводните редакторски думи, които трябва да отправя към колегите си и читателите на „4Publishing“, ми се иска да кажа, че този брой е плод на много безсънни нощи в писане, четене, препрочитане, коригиране и „наливане“ на хиляди редове. Екипът му вложи цялото си сърце, пренебрегвайки прогнозите, че усилията може да се окажат безполезни. Това, което държите в ръцете си, е резултатът от нашата любов към книгата и нейното изработване – като медиен и търговски продукт.

Както вече може би сте забелязали, нашият брой няма заглавие, обобщаващо съдържанието му. Това не е проява на студентска небрежност, уверявам ви. Направихме го нарочно.

Това е нашият хаос. Хаосът от теми, които ни вълнуват и които сметнахме за необходимо да обсъдим на следващите страници. Хаосът от нашите мнения, амбиции, надежди. Хаосът от знанията ни, които именно тук се опитахме да систематизираме и приложим. Хаосът, който ни доведе до придобиването на известно количество опит и ни направи по-отговорни... поне малко.

Знаем, че разглеждайки списанието, може би ще си кажете: „Е, няколко статийки, снимчици, рекламки – лесна работа“. Знаем, защото и ние така си казахме в началото и не осъзнавахме колко далеч от истината бяхме. Но на финалната права, когато виждаме готовото списание, можем да заключим, че то ни научи на много неща. Изправихме се пред трудности от технологичен, комуникативен и административен характер, за които не бяхме си и помисляли преди. Някои страници от списанието направихме, за да ви накараме да се усмихнете, други вероятно ще извикат сантиментални чувства у вас по една или друга причина или ще ви накарат да се позамислите върху поставен от нас въпрос. Вероятно и ще се намръщите на някоя и друга допуснатата от нас грешка, но не ни се сърдете. Опитвахме се в едно малко списание да съберем всички измерения на света на книгата, които са ни вълнували през 4-те години следване и в прохождането ни в професията.

Екипът ни благодари на всички – студенти и преподаватели, които са спомогнали за утвърждаването на традицията „4Publishing“. Горди сме, че станавме част от нея и предаваме щафетата на следващия курс. Колеги, предизвикваме ви да надградите постигнатото от нас и да покажете истински професионализъм.

А сега – приветстваме ви в нашия хаос. Надяваме се да ви хареса, независимо дали ще подреди мислите в главата ви, или ще ги разбърка още повече...

Илияна Бенова

Главен редактор на брой 4 на списание „4Publishing“

дарителството на книги **6**

.....

походът на книгите **10**

издателски стратегии за обезсмисляне на пиратството на книги **18**

.....

умирай трудно: ще настъпи ли някога краят на книгата? **21**

книги с добавена реалност **25**

.....

при е-четенето сте само ти и текстът **28**

пазарът на електронни четци **30**

.....

отвъд книжарницата **33**

герои от книги в контекста на края на света - как книжните герои посрещат края на света **36**

.....

вампириите на новото време **38**

научната фантастика и бъдещето - предсказанията, които се сбъднаха и онези които предстоят... **40**

.....

поетичните книги – елитарната страна на книгоиздаването **44**

първата книга - любов или разочарование **46**

.....

новите дрехи на книгата **46**

art book пътеводител **53**

.....

един разговор с марин бодаков **56**

фактори „убийци“ на четенето **59**

.....

същността и перспективите на специалност книгоиздаване **64**

ДАРТЕЛСТВОТО НА КНИГИ

Всяка земна слава е като тревата на есен – пожълтява и изсъхва, а вятърът я разпилява из полето. Само писаното слово остава и пребъдва от век и в род.

Константин Костенечки

» Рая Тошева

От години в България се говори за криза в културния живот на обществото, за разруха на моралните ценности, които досега са приемани за мяра в разбиранията на млади и стари. Доколко в действителност могат да бъдат основателни твърденията на критиците? Отговорът зависи от това кое възприемаме за култура днес. Модернизирания фолклор? Хари Потър? Американските филми? Високи токчета и балканска музика, съчетана с пишци госпожици, на които децата ни подражават? Вече няма еквивалент на тази дума у нас. И не само, а и навсякъде по света.

*„Вместо да превъзхождат духовно своите бащи, децата се явяваха по-негодни от тях.“*¹

За културна криза се говори още от 30-те години на ХХ в. Въпросът е, че причините тя да съществува са съвсем различни от днешните – разбира се, ако приемем, че я има. Основните разбираня за култура на повечето хора са свързани със самоопределянето, възприемането на обществената норма и нейната роля. Според някои културата е създаването на символи, които са свързани с цялата човешка ево-

люция и развитие²; за други това е език, писменост, фолклор, религия.

Преди около пет години в България започна кампания на Фондация „Българе“, наречена Второ Българско възрождане. Целта бе да изгоним „духовната криза“, посрещайки икономическата. Засягам опитите за възрождане, защото в следващите редове ще разгърна темата за дарителството като обществено явление, а то е било най-силно изявено по времето на Българското национално възрождане преди Освобождението.

Какво всъщност е провокирало хората да отделят от собствения си залък, за да „подарят“ парите си? В днешно време това звучи доста абсурдно, като се има предвид „вълчатата борба за оцеляване“ на хората. И колко в действителност струва безсмъртието, написано на книга и подарено на поколенията?

*„Дарителството е безвъзмездно предоставяне на помощ за създаване, съхранение или популяризиране на произведения на културата пряко и/или чрез организации, подпомагащи културата.“*³

През първата половина на ХІХ в. причината да се отделят толкова средства за дарения е била религията. Първо място за най-много безвъзмездно дарени пари заемат църквите. В народните вярвания болестите са възприемани като наказание, пратено свихе, за да изкупиш греховете си, именно затова най-големите дарения са за църкви и манастири и най-вече за светци, които пазят хората от болести⁴. Ще се позова на едно проучване на Български дарителски форум (БДФ), което показва, че едва 25.3% от анкетирания са дарили пари на религиозен храм през изминалата година⁵. Причината за дарението, която са посочили най-голям процент от анкетирания, е, че са наясно с конкретното предназначение на средствата⁶.

Кои обаче са били най-щедрите дарители по онова време? Най-голяма роля за издаването на книги, учебници, за изграждането на училища и църковни храмове, са изиграли занаятчиите и търговците⁷.

Един друг аспект от проучването на БДФ прави много силно впечатление. „За какви каузи сте дарявали?“ – едва 1,7% са отговорили за „Култура и изкуство“⁸. Истината е, че днес липсва разбирането за култура и изкуство в онзи техен широк аспект, който е съществувал някога.

В началото на ХХІ в. книгите, които четат българите, са предимно художествена литература, като се имат предвид резултатите от кампанията на БНТ „Голямото четене“⁹. Тогава каква е съдбата на научните заглавия и през какво преминават техните автори, за да ги има на бял свят? Особено трудно се издават научно-изследователски сборници и книжки в по-малките градове на страната. Пример за това е Историческият музей в град Омуртаг. За издаването на три книги¹⁰, юбиле-

ен вестник, юбилейна пощенска картичка и юбилеен сборник¹¹ във финансов аспект са имали заслуга само дарители, като най-малката сума е била десет лева. Можем да си направим простия извод, че за издаването на тези заглавия са помогнали и хора, които далеч нямат сериозни финансови възможности. Голяма част от музеите в България издават своите научно-изследователски материали само и единствено по този начин. Нелека задача е намирането на средства за издаване на научни заглавия, тъй като тези „писания“ няма да се превърнат в бестселъри или пък да залепат пазара на книгите, а ще бъдат разгръщани от тесен кръг хора. Това е едно непрестанно търсене, убеждаване от страна на автора и, ако щете, връщане на жеста към дарителя. Много от дарителите отделят от своите средства, защото знаят къде точно ще отидат парите им, и ще бъдат свидетели на крайния резултат. Важно е да се представи нещо, което да има първообраз на финалния проект. Ако е нужно финансиране за печатно издание, задължително се показва ръкописът му, а най-добре – „белият макет“¹².

Причините днес да се даряват средства не можем да свържем с религията или определено не толкова строго, колкото в началото на миналия век. Известна част от благодетелите тайно или несъзнателно се надяват да „се докоснат до безсмъртието“, виждайки името си в началото на издание, което ще остане „живо“ десетилетия напред. И имат право. Такива хора заслужават уважение и благодарност. Ако те не съществуваха, нямаше да имаме удоволствието да се любиме и на много паметници на културата¹³.

Другото лице на дарителството при книгите е даряването на самите тях. При разговор с Николай Захариев – управител на книжна борса „Болид“, позовавайки се на

личния си опит, той спомена, че издателствата рядко даряват книги – било то на библиотеки или училища. В особено окаяно състояние са библиотеките в малките населени места. Основните заглавия, които постъпват там като дарение, са изнесени от домашните библиотеки на посетителите. След даряването обаче те трябва да бъдат и поддържани. Особено ценни колекции има в Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, където за книгите се полагат по-специални грижи, нужна е и реставрация, за да продължи тяхното съществуване. За някои части от архивите дори няма средства за поддържане. Именно затова националната библиотека е предприела дарителска кампания „Осинови книга в НБКМ“. Всеки, който има желание да допринесе за запазване на ръкописи, старопечатни книги, документи, може да стане осиновител. Хубавото е, че дарителят има правото на достъп до оригинала и неговия реставриран вид¹⁴. Това е един прекрасен начин да зарадваш близък човек като му подариш правото да се докосне до 100-годишен ръкопис.

Друго интересно събитие също трябва да се отбележи във връзка с четенето и дарителството. Кампания, наречена „Четенето помага“, прави възможно покачането на интереса към книгите от страна на подрастващите и набирането на средства за благотворителни цели. Чешки филантроп – Мартин Роман, предоставя голяма сума за стимулиране на четенето. На сайта на програмата „Четенето помага“ всяко дете може да избере книга, която му допада, да направи тест върху нея и за правилното му решение да печели кредити. Тези кредити по-късно се обръщат в пари, които са предназначени за дарителски цели в зависимост от ре-

шенията на децата – т.е. младежите решават за кого и къде ще отидат тези пари. Така най-малките дарители са на възраст от 6 години. Най-важното е, че децата получават снимки и информация по и-мейл за какво са оползотворени събраните от тях пари. Интервюираните ученици, взели участие, са особено доволни от кампанията, защото имат възможността както да обогатят списъка си от изчетени заглавия, така и на ранна възраст да имат шанс да станат част от света на дарителството¹⁵.

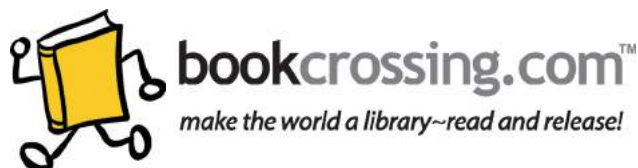
Защо хората даряват пари за издаването на книги? Трябва ли да се съгласим с всеобщата идея, че няма духовен живот, че културната криза трайно се е насадила във всяко едно общество по света? Не можем да бъдем сигурни в това всеобщо твърдение. Не можем, докато има хора, които наистина отделят от залька си, за да помогнат за дадена кауза, докато има хора, които безвъзмездно даряват нещо от себе си, хора, които наистина се интересуват от това какво ще се случи с техните деца и внуци в духовен аспект. И наистина, замисляйки се – колко струва безсмъртието, написано на книга и подарено на поколенията?

1. Мутафчиев, Петър. За културната криза у нас // Просвѣта. Т. 4, декемврий 1935.
2. Стоянов, Росен. За културата в контекста на цивилизацията на образите // Годишник на Нов български университет, 2009.
3. Закон за меценатството. Чл. 5. глава първа. Общи положения. Обн. ДВ. бр. 103 от 23 декември 2005 г., изм. ДВ. бр.30 от 11 април 2006 г., изм. ДВ. бр. 34 от 25 април 2006 г., изм. ДВ. бр. 63 от 4 август 2006 г., изм. ДВ. бр. 109 от 20 декември 2007 г., изм. ДВ. бр. 42 от 5 юни 2009г., изм. и доп. ДВ. бр. 20 от 9 март 2012 г.
4. Николова, Надя. Дарове за здраве // Българското дарителство – история, съвременност и перспективи: Национална научна конференция, 2002, Карлово. София, Университетско издателство Св. Климент Охридски, 2003, с. 29
5. Как и за какво даряват българите? Български дарителски форум. Проучване изготвено от Институт „Отворено общество“. София, 2011.
6. Пак там
7. Тодорова, Пенка. Еснафските сдружения за развитието на просветното дело и църковното строителство в Карлово през Възраждането // Българското дарителство - история, съвременност и перспективи : Национална научна конференция, окт. 2002, Карлово. София, Университетско издателство Св. Климент Охридски, 2003, с. 53
8. Как и за какво даряват българите? Български дарителски форум. Проучване изготвено от Институт „Отворено общество“. София, 2011.
9. Стотицата: Класация // БНТ: Голямото четене. 2008. // 4etene.bnt.bg.
10. Тошев, Мирослав. Църквата Свети Великомъченик Димитрий в град Омуртаг. Велико Търново, Фабер 2010. Тошев, Мирослав. Требе да се напнеш. Варна, 2000. Зограф 2000. Тошев, Мирослав. Златното Евангелие от Омуртаг, албум с 16 цветни страници на гланцирана хартия, В. Търново, Фабер 2009 г.
11. Град Омуртаг и Омуртагския край – история и култура: Т. 1. Състав. Милен Куманов, Мирослав Тошев. Варна, 1999, с. 400.

12. Тошев, Мирослав. Размисли за дарителството днес (Из опита на Исторически музей Омуртаг) // Българското дарителство – история, съвременност и перспективи: Национална научна конференция, 2002, Карлово, София, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2003, с. 255.
13. Чрез дарения съществуват: Паметник и къща музей на Иван Вазов; Храм-паметник „Рождество Христово“ при гр. Шипка; Паметника на Васил Левски в Карлово; Музей „Васил Левски“ в гр. Карлово съществува днес заради дарения.
14. Дарителска програма „Осинови книга в НБКМ“. Осинови книга. www.nationallibrary.bg.
15. Rousek, Leos. Reading drive pays off for kids and charities // The wall street journal. 29.09.2011.

ПОХОДЪТ НА КНИГИТЕ

Коя всъщност е най-голямата световна библиотека?

» Гергана Драйчева

Имало едно време една най-обикновена книга, която изобщо не обичала да стои по прашните библиотечни рафтове. Смятала ги за много скучни и ограничаващи. Чистите и поддържани библиотеки също не ѝ били по-симпатични и тя постоянно опитвала да се измъкне, падала от полиците и се промъквала до прозорците, за да наблюдава света извън затвора на своята библиотека. Дни и месеци, години наред книгата неуспешно се опитвала да приеме съдбата си на хартиено томче за украса след първия прочит и, евентуално едно или две препрочитания, ако някое от децата на собственика ѝ или негови приятели проявят интерес. Докато един ден тя просто не издържала и избягала. Да, точно така, напуснала библиотеката и дома на своя собственик и тръгнала по широкия свят да си търси късмета...

Вероятно днес това щеше да бъде историята за началото на Буккросинг (Bookcrossing), ако 11 години по-рано американският програмист Рон Хорнбейкър не бе „пуснал (доброволно) на свобода“ 20 книги в приемната на своя офис. Дългогодишната му работа с базиданни и търсачки, които могат дори да проследят пътя на произволна доларова банкнота, го сблъсква с абсурдното според него отсъствие на подобна информация за книгите, които ежедневно четем¹. Библиотечните справки, които можем да направим, няма да ни дадат пълен списък на хората, прочели книгата преди нас. Минават месеци, преди една книга да бъде отчислена от каталога, т.е. да бъде официално призната за изгубена/открадната от библиотечния фонд

(а защо да не е избягала доброволно?) и няма библиотекар, който да може да посочи най-четената или най-търсената книга в библиотеката, без да направи дълга предварителна справка. Да не говорим за многобройните любопитни подробности като никому неизвестния автор на остроумните бележки в полето, мистериозните следи от пръсти и листенцата черен чай между страниците.

Така на 21 април 2001 г. се появява официалният сайт на Буккросинг с първите 20 регистрирани в него книги, които създателят Рон Хорнбейкър пуска на свобода в приемната на собствения си офис. На малки бележки в тях той обяснява статута им на пътуващи книги и моли следващите им собственици да не ги за-

тварят в скучни библиотеки, а също да ги пуснат на свобода след прочитането. За да проследят пътуването на книгите и да са спокойни, че те са попаднали в добри ръце, читателите могат да използват уникалния идентификационен код на екземплярите: BookCrossing Identification Number – BCID. Чрез него те могат да отбележат кога и къде са уловили книгата, а също кога и къде отново ще я пуснат на свобода. Могат да следят пътуването ѝ по света и да се запознават с читателите ѝ. А ако искат да се включат със собствена книга, всичко, което трябва да направят, е да регистрират екземпляра си на страницата на Буккросинг, откъдето книгата ще получи своя уникален BCID, който ще позволи събирането на пълна информация за нея.

След слабия първоначален интерес – едва 100 членове за първите шест месеца, през 2002 г. медиите обръщат внимание на Буккросинг и движението започва бързо да набира популярност. Така през март 2012 г. сайтът посреща своя милионен потребител, а регистрираните в него заглавия са над 9 милиона. Всяка от книгите може да бъде пусната на свобода по три начина: на произволно, предварително упоменато място; в Кросинг зона (Crossing zone) – място, където традиционно се освобождават книги – кафенета, книжарници, ресторанти, паркове, градски транспорт; или да бъде дадена на приятел, който на свой ред да я освободи след прочитане. През 2005 г. Оксфордският речник дефинира Буккросинг като: „практиката да се оставя книга на обществено място, така че друг човек да я намери, да я прочете и после да я остави там, където някой друг може да я намери“, но тази дефиниция по никакъв начин не изразява същността на движението.

„Буккросинг е социално явление и аз вярвам, че може да бъде инструмент за социална промяна [...], без да се отклонява от първоначалната си мисия да свързва хората чрез книгите“ – пише потребителят Kimsue на 01.12.2010 г. и дава за пример тематичните освобождавания на книги, посветени на определена тема или кауза. В своята публикация потребителят приканва за организирано пускане на книги на втори декември – Международния ден за премахване на робството, които да носят следното послание: „Тази книга е освободена като символ на надеждата, че един ден всички жертви на трафик на хора и сексуално робство също ще бъдат свободни“.³

Организатори на подобни инициативи са винаги потребителите, а темите могат да бъдат обвързани както със социални проблеми – робството и трафика на хора, така и с празници, посветени на книгите – Международния ден на детската книга, или просто актуални теми в художествената литература – вампири, исторически романи, книги от поредица или определен автор. В основата на тематичните пускания е способността на книгите да отразяват историческия и социо-културен контекст, в който са създадени, като по този начин се превръщат в своеобразни говорители на своето време. Така една кауза, подкрепена с пускането на свобода на тематично или идейно обвързани книги, получава подкрепата на години натрупан опит и има по-голяма продължителност във времето, защото освободените книги могат да пътуват с години, а кампаниите не продължават повече от една. Друг плюс

е липсата на географски граници при пътуването, защото в сайта са регистрирани потребители от 132 държави на петте обитаеми континента. Така амбицията едно обикновено послание да обиколи света съвсем не изглежда неизпълнима.

Не всички книголюбители обаче подкрепят идеята и разбират ентузиазма на Кросърите. През 2003 г. движението е критикувано от Джесика Адамс, авторка на няколко чиклит романа, която протестира срещу липсата на заплащане на авторски хонорар от сайта. Напълно безплатен за своите потребители, той се издържа от реклами, събрани благодарение на интереса към авторските произведения – книгите. Косвеното обвинение в нарушаване на авторското право е оборено от факта, че разпространяването на книгите посредством Букросинг не включва и не поощрява размножаването на тяхното съдържание с комерсиална цел, а използва вече закупени екземпляри, които могат да бъдат подарявани и препродавани от собствениците им, без авторът да има каквито и да било права върху тях⁴. Опасенията за спад в продажбите и намален интерес към книгите също са опровергани от примери за купуването на допълнителни екземпляри от любими книги, които да бъдат освободени, и радостта на читатели, открили нови жанрове чрез Букросинг. Така явлението е много повече в помощ на книгоиздателите и книгоразпространителите, отколкото във вреда на бизнеса с книги.

Статистиките за най-пътувала и най-търсена книга са директна отправна точка за читателските предпочитания и навици. Държави, в които има голям брой регистрирани кросъри, обикновено са

тези с голям и често пренаситен книжен пазар (САЩ – 29% от регистрираните потребители, Германия – 16% от регистрираните потребители), които стимулира читателската аудитория да „прочиства“ библиотеките си от „еднодневните заглавия“ и да оставя в тях само настоящата и потенциална „класика“. Което, разбира се, не намалява шансовете да откриете Достоевски, Умберто Еко или Рей Бредбъри в любимото си кафене или в парка. Някои книги просто не търпят да бъдат затворени твърде дълго). По-бедните държави пък отчитат значително по-малък брой участници, което се дължи до голяма степен и на собственическото чувство, желанието за притежаване на непреходна ценност като книгите, която да гарантира някаква материална стабилност (Испания – 1%, България, Румъния и Гърция – под 0,9%). За да освободи една притежавана от него книга, човек трябва да надмogne стремежа си да притежава и събира/колекционира, а това е особено трудно, когато книгата е купена с цената на лишения или има силна сантиментална стойност.

Промените в потока на освободените книги могат да бъдат индикатор и за променените читателски очаквания към книгата, особено в днешната дигитална среда, когато електронният екземпляр е на една ръка разстояние и хартиеният би могъл да бъде освободен без много угризения. Читателските коментари почти винаги дават обяснение за мотива на освобождаването – любима книга, която искаме да споделим; книга, която не е наш тип, но може да хареса на друг; книга, която има ново, по-люксово издание или просто такава, която не сме успели да преподарим, а не искаме да изхвърлим. И докато издателите, книгоразпро-

странителите и библиотеките не предлагат на читателите си адекватен начин за решаване на подобни казуси с книги, то Букросинг е винаги отворен за нови членове и идеи от цял свят и никога не съди за книгата по корицата ѝ.

Със своите над 9 милиона регистрирани заглавия, сайтът на Букросинг спокойно може да бъде разглеждан като най-голямата потребителска библиотека в света, поддържана изцяло от своите читатели и скромен екип от четирима създатели, които са отговорни за софтуерната поддръжка и разпределението на приходите от реклами. Благодарение на доброволческия труд на потребителите днес сайтът е достъпен на единадесет езика, а още шест, сред които и българският, са в различна степен на подготовка и тестване. Всяка година през април членове на общността се събират на ежегоден конгрес в някоя от държавите участници и заедно споделят страстта си към книгите с литературни и бизнес ориентирани събития⁵. Част от общността са писатели и журналисти, сред които Ричард Бах⁶, Роджър Елъри⁷, Джим Хокинс⁸, които виждат в движението възможност за популяризиране на четенето, реабилитиране на хартиената книга и библиотеки, като ново място за свободно споделяне на книги, мисли и идеи. Все по-чести са слухове за издателства и популярни автори, които представят новите си заглавия чрез Букросинг, но медиите се стараят информацията да остане непотвърдена и неясна, за да не бъдат обвинени „иноваторите“ в конфликт на интереси.

... За една година смелата книга обиколи своя град и голяма част от близките до него по-малки градове. По пътя си вдъхновила други книги да последват примера ѝ, защото вече знаела, че има хора, които обичат да четат и не всички от тях са склонни да затварят книгите си в скучни библиотеки. Когато градът ѝ омръзнал, тя просто се качвала на влака за съседния град заедно с новия си читател и отпътувала към следващото приключение. По страниците ѝ вече имало най-различни бележки с цветни моливи и странни почерци, а някой се бил сетил да залепи от вътрешната страна на корицата ѝ малко листче с надпис: „Ти улови пътуваща книга! Въведи BCID кода на www.bookcrossing.com, за да видиш къде е била и къде ще отиде, след като я ПРОЧЕТЕШ И ОСВОБОДИШ отново!“ За книгата това било просто едно голямо приключение по света, но за хората тя била началото на първата пътуваща библиотека.

Най-пътувалата/
четената книга

Най-пътувалата, а по силата на логиката и най-четената книга в Буккросинг се казва „Най-странният приятел на книгите“ от Герард Хофнунг (Der seltsame Bücherfreund) и всъщност е книга с карикатурни черно-бели илюстрации, посветени на книгите. Четена е 589 пъти и е част от най-големия известен читателски кръг, създаден от потребител с име Wyando. Първоначално книгата пътува по пощата, като всеки читател трябва да напише буккросинг псевдонима си в нея и да я изпрати на следващия в списъка. Но имената в книгата стават все повече, а с това и сантименталната ѝ стойност за притежателя – все по-голяма. Така днес книгата пътува заедно със собственика си по всички годишни конгреси и обикновени сбирки на кросърите, където те могат да се запознаят с Wyando, да прочетат книгата и да запишат имената си в нея. „Най-странният приятел на книгите“ е обиколил четири континента и повече от 20 държави, което е прекрасна илюстрация на интернационалния характер на движението⁹.

Следващите 10 книги в класацията са съответно: „A Passage to India“ от Е.М. Форстер – 130 прочитания; „Mrs. Biddlebox“ от Linda Smith – 115 прочитания; „Apolisse 23“ от Michele Fabbri – 114 прочитания; „Kamasutra der Frösche“ от Tomi Ungerer – 101 прочитания; „Little Johnnie and the Naughty Boat People“ от Christopher Milne – 91 прочитания; „Skyring’s Convention Journal“ от As Many BookCrossing Friends As Possible – 85 прочитания; „Bill Bryson’s African Diary“ от Bill Bryson – 80 прочитания; „Birthday Book“ от TheBloody – 74 прочитания; „Book Lust: Recommended Reading for Every Mood, Moment, and Reason“ от Nancy Pearl – 73 прочитания.

Читателски
кръгове
(Booking)

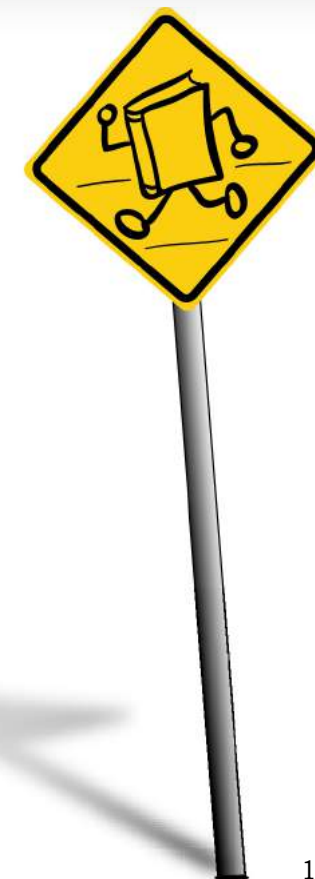
Идеята е заимствана от Буккросинг възможността да освободиш книгата контролирано, т.е. да я дадеш на приятел, който да я даде на свой приятел и така нататък, докато последният читател не върне книгата на теб. Механизмът е следният: обявяваш книга на някой от сайтовете за читателски кръгове; хората, които искат да я прочетат, се свързват с теб и ти съставяш списък, по който книгата да премине през всеки от тях, като последният има ангажимента да я предаде обратно на теб. Книгите могат да се предават на ръка, с куриер или по пощата, а кръгът се затваря, когато книгата се върне обратно при първоначалния си собственик¹².

Малка свободна библиотека
(Little free library)

Това е просто едно от многото възможни имена на популярната практика на определени за целта и поддържани от доброволци места в градовете да се оставят книги, които всеки може да вземе, да прочете и върне или замени с други, които иска да сподели. Книгите не се отбелязват със специален код или послание, не могат да бъдат „проследени“ и най-често не се завръщат при първоначалните си собственици. В случая на „малката свободна библиотека“ самите места, които са обособени като малки къщички с врата и прозорче за преглед на заглавията, носят логото на инициативата за споделяне на книги. Полица с надпис: „Вземи книга, остави нова книга!“ в заведение, хотел или училище би изпълнявала същата функция, но както казват създателите на свободната библиотека: „Може би хората просто знаят, че това [Малката свободна библиотека] не е въпрос на реклама или дистрибуция на някакъв продукт. Изглежда уникалното лично отношение има значение, както и разбирането, че реални хора споделят любимите си книги. [...] Това не са просто стари книги!“¹¹

Любопитни
статистики

За удобство на кросърите, а и на всички книгоиздатели и книготърговци, които проявят малко любопитство, сайтът на Буккросинг поддържа и статистика за най-търсени автор и книга. Така „Крадецът на книги“ от Маркърс Зюсак е очакван от 303 кросъри по света, следван от „Anything You Can Do“ на Carol Rose с 248 заявки и „Жената на пътешественика във времето“ от Одри Нифнегър с 217 заявки. Сред двадесетте най-търсени книги попадат три книги от поредицата „Здрач“ на Стефани Майер, а също и „Вода за слонове“, „Ловецът на хвърчила“, „Южнячки“, „Мъжете, които мразеха жените“ и дори „Лолита“. Тенденцията показва, че търсенето на дадено заглавие нараства пропорционално на медийния шум около него, но това винаги е гаранция за качествата на книгата, а по-скоро индиректна оценка за успеха на нейната рекламна кампания или екранизацията. Тенденцията сред авторите показва сериозни симпатии към трилъра и криминалните сюжети с Нора Робъртс, Джеймс Патерсън, Стивън Кинг, Дийн Кунц и Агата Кристи в топ 20 на статистиката. Макар първото място да е анонимно с 5809 заявки за книгите на неизвестния автор, второто място с 2023 заявки заема слабо популярният у нас Александър Маккол Смит, а третото място принадлежи на Джоди Пико – 1964 пъти читатели са заявявали нейни книги¹⁰.

Читателски лъч (Bookray) – принципът е абсолютно аналогичен на читателския кръг, но целта е книгата да не спира да пътува от човек на човек, като не се завръща при първоначалния си собственик.

Разменям мое за твое – инициативата се провежда за втора поредна година в София на Световния ден на книгата и авторското право – 23 април. Механизмът е следният: в градската градина пред Народния театър любителите на книгите донасят тези заглавия, които биха искали да споделят, и отнасят у дома донесени от друг книги, които са привлекли вниманието им. Случайно останалите без собственик книги се даряват на градската библиотека¹³. Същата е идеята в организираната от библиотека „Родина“ в Стара Загора размяна на книги в парк „Пети октомври“ на 23 април 2013 г. Единствената разлика е, че вместо усмихнати млади хора да приканват читателите пред импровизиран щанд, книгите са скрити из парка от служителите на библиотеката и маркирани със специален стикер за участието им в инициативата¹⁴.

Четящо такси – инициативата е на пловдивската регионална народна библиотека „П. Р. Славейков“, която пуска 200 книги да пътуват с част от градските такситата в Пловдив. 25 таксиметрови шофьори се включват в инициативата „Четящо такси“, която е част от движението Букросинг и е посветена на Световния ден на книгата и авторското право. Всяко от такситата е маркирано със специален стикер, както и оставените в тях книги, които съдържат подробни указания как книгата да стигне до възможно най-голям брой читатели¹⁵.

Общото между тези практики е пряката връзка между читателите на една книга, която не е опосредствана по никакъв начин от библиотеки или други ограничаващи комуникацията институции. Споделената страст към книгите и еднаквите предпочитания се оказват достатъчен мотив хората да се свързват помежду си и да търсят тази връзка въпреки съществуването на много и добре снабдени библиотечни организации, а това е недвусмислен симптом за липсата на човешко общуване в библиотеките. Всички сме се сблъскали с библиотечните надписи: „Пазете тишина!“, „Не пречете на другите, бъдете тихи!“ и други подобни, които третират четенето като процес на усомнено вглъбяване в книгата, който не бива да бъде смущаван от странични шумове. Правилото е валидно дори когато двама души на една маса четат книги от един и същи автор или дори една и съща книга. След края на „свещенодействието“ и извън храма на библиотеката двамата са свободни да обменят мисли и впечатления, но вътре в библиотеката винаги ще се намери кой да изшътка възмутено.

Букросинг и съпътстващите го практики за споделяне на книги връщат смеха и разговорите в библиотеките, като ги пренасят навън, по улиците, в кафенетата, в градския транспорт и парковете, където книгата и човекът са свободни да си взаимодействат по най-удобния за двете страни начин. Тези практики превръщат книгата и четенето в поредната причина за общуване, а не в самоцелна интелектуална практика за самоусъвършенстване.

1. About Bookcrossing // Bookcrossing: Information: About BookCrossing, 2001-2012.
2. Oxford Advanced Learner's Dictionary: International Student's Edition. Ed. Joanna Tyrnbull, Diana Lea, Dilys Parkinson, Patrick Phillips, Ben Francis, Suzanne Webb, Victoria Bull, Michael Ashby. Oxford, Oxford University Press, 2010, p. 157
3. kimsue. Silence the sceptics and show the world the power of bookcrossing! // Bookcrossing.com: Articles, 01.12.2010.
4. Bookcrossing // Wikipedia, the free encyclopedia, 09.05.2012.
5. BC Convention April 13th-15th 2012. [online]. 2012.
6. Американски писател на научна фантастика. Автор на „Джонатан Ливингстън чайката“, „Дарът на крилата“, „Илюзии“ и „Няма толкова далечно място“.
7. Великобритански писател на трилъри. Автор на „Град на лъжи“.
8. Великобритански BBC радио водещ.
9. Der seltsame Bücherfreund: Hoffnung's Constant Readers // Bookcrossing.com, 23.08.2003.
10. Whishlist stats // Bookcrossing: Books and people: Book Stats, 2001-2012.
11. Little free library. [online]. 2012.
12. Предай нататък книгата. [online]. 2003-2006.
13. Огнянова, Лилия. Разменям мое за твое // Edna.bg, 21.04.2012.
14. "Букросинг" в Стара Загора // Darik News Стара Загора, 21.04.2012.
15. Максимова, Дима. "Четящо такси" тръгва в Търново // 24 часа [online], 21.04.2011.

ИЗДАТЕЛСКИ СТРАТЕГИИ ЗА ОБЕЗСМИСЛЯНЕ НА ПИРАТСТВОТО НА КНИГИ

» **Георги Иванов**

Основният проблем в центъра на предстоящото изложение е ефективността на издателските стратегии за управление и обезсмисляне на пиратството на книги за периода 2007-2011 г. Предмет на непосредствен интерес е най-популярната и законово регламентирана стратегия „три клика и си аут“. Ще разгледам възникването на стратегията в две европейски държави – Франция и Великобритания, както и реакциите, които тя предизвиква.

СЪЩНОСТ НА СТРАТЕГИЯТА „ТРИ КЛИКА И СИ АУТ“

Най-кратко и пълно описание на същността на стратегията дава Европейският надзорен орган по защита на данните (независим надзорен орган, чиято основна цел е да гарантира, че европейските институции и органи зачитат правото на поверителност и защита на данните при боравене с лични данни и разработване на нови политики¹⁾ в коментара си по прегледа на Директива 2002/22/ЕС²: „Накратко, схеми от типа „три клика и си аут“ позволяват на носителите на авторското право да идентифицират потребители, предполагаеми нарушители на правото, чрез системно следене на интернет активността им. След установяване самоличността на заподозрените, IP адресът им се изпраща от носителите на авторското право до интернет доставчика, обслужващ заподозрените, който, от своя

страна, предупреждава клиентите си, че извършват нарушения на авторски права. Ако потребител бъде предупреден три пъти за свои нарушения, достъпът му до интернет се прекъсва³⁾.

Същност на стратегията във Франция

Стратегията по модела „три клика и си аут“ е част от HADOPI закона (или Закон за творчеството и интернет; на англ. Creation and Internet Law⁴⁾). Типично за модела си, процедурата за действие се състои от три стъпки:

1. Имейл до потребителя – изпраща се имейл, в който потребителят бива уведомен, че IP адресът му е вписан като нарушител в оплакване. В писмото не се посочват предметът на оплакване, нито оплакващият се, а само времето на извършване на нарушението. В този момент доставчикът на интернет достъп започва да следи потребителя, а на последния се предлага да си инсталира защита/филтър. Ако в рамките на шест месеца от стартирането на първа стъпка носителят на авторското право, негов представител, интернет доставчикът или HADOPI заподозре повторно нарушение от страна на потребителя, се преминава към втора стъпка.

2. На нарушителя се изпраща уведомително писмо със същия текст като в имейла. В случай, че нарушението про-

дължи и в рамките на дванайсет месеца след стартирането на втората стъпка, носителят на авторското право, негов представител, интернет доставчикът или HADOPI стартира изпълнението на трета стъпка.

3. Доставчикът на интернет е длъжен да прекрати достъпа на нарушителя за периода от два до дванайсет месеца. Нарушителят се вписва в черен списък и се забранява други интернет компании да му предоставят достъп. Лишаването от достъп до интернет не прекъсва задълженията по договора на нарушителя с интернет доставчика и нарушителят е длъжен да заплати всички суми. Обжалване пред съда е възможно само в третата стъпка, но жалбата не може да отмени наказателния период, а само да го намали.

Същност на стратегията във Великобритания

Стратегията по модела „три клика и си аут“ е част от закона Digital Economy Act 2010, по-конкретно раздели от 3 до 16⁵. Клаузите в закона по отношение нарушаването на авторското право съставляват нормативна уредба, която на първо място улеснява откриването и съдебната битка със системните нарушители, а след минимум една година допуска пристъпването към „технически контрамерки“ срещу извършителите като влошаване на качеството или изцяло спиране на достъпа им до глобалната мрежа.

Повечето работни детайли по тези клаузи не са дефинирани в самия закон, а в последователност от регулаторни принципи, издавани от държавната агенция за телекомуникация Ofcom. Законът дефинира единствено границите, в които

тези регулаторни принципи са валидни. След като Парламентът одобри кодекса на Ofcom, стартира новата процедура. Съгласно нея, на първо място: (1) носителите на авторското право изготвят списък с IP адреси, които според тях принадлежат на нарушители. Заедно със списъците, правоносителите трябва да представят и доклад. (2) Списъкът и докладът се изпращат на интернет доставчиците, които, поне на този етап, изпращат единствено известие на интернет потребителя и не му спират достъпа до услуги. Следващият етап допуска носителите на авторско право да поискат от доставчика на интернет анонимен списък с клиентите, които са в нарушение съгласно кодекса на Ofcom. Носителят на авторското право може да поиска съдебно решение за разкриване на идентичността на лица в списъка.

СТРАТЕГИЯТА В ПУБЛИЧНОТО ПРОСТРАНСТВО

Резерви към стратегията изказва още ЕНОЗД. Органът заявява, че „е необходим внимателен баланс между неприкосновеността на личните данни и живота на личността, от една страна, и правните интереси на носителите на авторски права, от друга.“ ЕНОЗД изразява опасение относно „широкообхватното и систематично следене на интернет потребителите, независимо от наличието на съмнение за нарушение на авторски права, на което разчитат стратегии по модела „три клика и си аут“.

Франция

Приемането на стратегията не минава без публични дебати. Остро противопоставяне е налице от левите политически кръгове. Критикува се нарушаването

Текстът е част от курсова работа по дисциплината „Съвременен световно книгоиздаване“. Ръководител доц. д-р Милена Цветкова, юни 2011 г.

УМИРАЙ ТРУДНО: ЩЕ НАСТЪПИ ЛИ НЯКОГА КРАЯТ НА КНИГАТА?

Книгата е като колелото. This is the end
Щом веднъж сме го измислили, Beautiful friend
не можем да надскочим изобретението.” This is the end
Умберто Еко My only friend, the end...
„The end” – The Doors

Независимо от формата си на представяне, структурата на стратегията при внедряване в законодателството се запазва – алгоритъм от три стъпки при осъществяване на контрола.

Като всяко ново нещо, и тази стратегия има своите яростни поддръжници и противници. Сред противниците обикновено са организации с обществена насоченост, а подкрепящите организации най-често са свързани с бизнеса и творческите индустрии.

на основни човешки права като правото на личен живот и кореспонденция и правото на достъп до информация. Европейският съюз вече е изразил позиция по въпроса и счита IP адресите за лични данни⁶.

Великобритания

Ситуацията е почти същата и тук. Съществена отлика обаче е протестът на компании като Google и Yahoo, които съзират в приетия закон нарушение и на своите корпоративни интереси.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Стратегията „три клика и си аут” има противоречива природа. В разгледаните примери тя вече е внедрена и работеща, но не са налице сведения за значително спадане на пиратството на дигитално съдържание. Дори напротив – смята се, че се нарушават основни права и свободи на личността.

1. Европейски надзорен орган по защита на данните // Уикипедия, Свободната енциклопедия, 5.04.2011.
2. Директива относно универсалната услуга и правата на потребителите във връзка с електронните съобщителни мрежи и услуги (Директива за универсалната услуга).
3. EDPS Comments on Some Issues in the Review Of Directive 2002/22/EC (Universal Service) // European Data Protection Supervisor.
4. HADOPI law // Wikipedia, The Free Encyclopedia, 31.05.2011.
5. Digital Economy Act 2010 // Wikipedia, The Free Encyclopedia, 19.06.2011.
6. Огнянова, Нели. IP-адресите са лични данни, според Европейския надзорник за защита на данните // Медийно право: Нели Огнянова, 5.06.2010.

» Илияна Бенова

Краят на печатната книга е съвсем близо. Или поне на такова мнение е голяма част от хората, професионално и непрофесионално обвързани с книгата като медия, продукт, вещ. Вече имаме безброй видове електронни четци, таблети, преносими компютри, които правят електронното четене лесно, удобно, забавно като игра. Ако искаме, четецът ни може да имитира истинска печатна книга – „мастилото” му да бъде същото, той да „прелиства” страници, дори можем да го напръскаме с любимия си книжен аромат. Ако ли пък не – вече имаме леките и удобни таблети, на които четем все едно на компютър. С един клик електронната книга, която искаме, е във виртуалната ни библиотека, а хартиената отива в кошчето за боклук.

Всъщност човек обича края. Поставя реални и въображаеми завършеци на почти всичко – ери, светове, връзки, комуникация на живо. Ако нещо няма свършек, ние сами ще сложим края му. Печатната книга отказва да излезне от векове. През годините преодолява атмосферни усло-

вия, пожари, аутодафета, нови изобретения и всякакъв вид забавления и остава основната медия, основният източник на знания и развлечение, най-добрият посредник между думите и човека. Затова ние неистово искаме да поставим края на съществуването ѝ. И макар това да изглежда като актуална тема само за последните няколко години, за края на книгата говори самият Елин Пелин още през 1929 г. в есето си „Съдбата на книгата”: „Днешният век на техниката, на бързината, на жаждата за богатство, на киното, на грамофона, на радиото, на спорта и туризма отнема съвсем възможността за висши духовни съзercания и макар че книгата не е още отречена, тя не е вече належаща необходимост на хората.”² Той дори си позволява предсказание, което до голяма степен се сбъдва: „На книгата предстои прераждане и ново приспособление. След век тя може би няма да бъде такава, каквато я знаем ние, откак свят светува. Нейното преображение ще бъде мъчително и ще има периоди на криза, когато тя ще изглежда мъртва.”³

“То беше само увод – там, където горят книги, после горят и хора”, Хайнрих Хайне; „На това място на 10 май 1933 г. националсоциалистически студенти изгарят книгите от писатели, учени, публицисти и философи“. Личен архив, 2012

Това е според мен този толкова обсъждан и приканван край на хартиената книга – привиден и вещаещ прераждане. Предполагамото му приближаване предизвиква многобройни разгорещени дискусии, които дадох резултат дори в четива на обща тема „Електронна срещу печатна книга“.

Но естествено ли се породиха тези така оспорвани битки на рицари, борещи се с глас и перо? Наистина ли една срещу друга застанаха две толкова различни гледни точки, че се загуби общият поглед на обикновения читател? Изказва се много и се заемат крайни позиции, сблъскващи се по грозен начин една с друга. Удобството се изправи срещу уютата. Иновацията – срещу традицията. Поставят се ултиматуми – избери или печатната книга, комфортното кресло и камината, или четеца, удобството и бързината – да искаш и двете е абсурдно, да имаш и двете стана все по-неприемливо.

Книгата като медия и съдържание е изтерзана и изстискана от безсмисления спор кое тяло е по-добро за нея.

След като присъствах на няколко дискусии по темата и прочетох една-две тематични книги, неочаквано си зададох въпроси: Наистина ли трябва да избираме? Трябва ли да се излъчи един изкуствен победител, за да се достигне до заличаването на едната книга от присъствието на другата? Не съм ли попаднала в странна интерпретация на „Игрите на глада“, в която победата на двама състезатели е немислим финал на състезанието... Или и за книгите са останали малко отровни плодове и читателите ще трябва да решат как да ги използват?

Разсъждавайки по въпроса за края на книгите (като под това название вече почти винаги разбираме печатните книги), Жан-Клод Кариер споделя мнение, че „ако визуалната или звукова памет

на XX век се изтрие при гигантски токов удар например (...) ни остава книгата. Винаги ще намерим начин да научим едно дете да чете. Опасението, че културата може да загине и паметта да се изличи, е старо колкото писането.“⁴⁴ И този аргумент в полза на хартиената книга остава почти невъзможен за опровергаване. Истина е, че печатната книга е тази, пренесла информация през поколения и дори векове. Но с появата на електронната книга, хартиените страници станаха сякаш все по-уязвими в представите на хората – печатната книга се къса, мачка, гори, докато електронната съществува във виртуална библиотека, независима от атмосферните условия и недоброжелателните ръце. И именно в този момент Кариер се намесва иронично: електронната книга, чиято цел е да направи читателя все по-независим, винаги ще има един огромен недостатък – нуждата от електричество. Все още няма и не може да се предрече дали някога ще съществува четец, таблет или компютър, който да няма нужда от зареждане от електрическата мрежа, както печатната книга.

„Аурата“⁴⁵ на творбите, която обсъжда Бенямин в „Художественото произведение в епохата на неговата техническа възпроизводимост“, остава още едно предимство на печатната книга. Тази „история“, която преживява всеки екземпляр от всяко заглавие по пътя си до читателя (често и до повече читатели), е изключена от същността на електронните книги. По този начин ние ще загубим не само удоволствието да прочетем чужди бележки по страниците, да прелистим опърпана от четене книга и да подарим екземпляр с антикварна стойност – ще загубим (и впрочем вече губим) историята на нашите писатели и читатели, ръкописите на авторите и дефектните тиражи от някоя книга на издателите. Или,

както обобщава Жил Руе в „Liber Liber: Свободна книга“: „заобикалящите ни дигитални устройства може и да съхраняват цялата световна памет на днешните и утрешни хора, но не са приспособени да пазят следите от колебанията, поправките, които всеки автор прави, преди да стигне до удовлетворяващ го край или поне докато авторът не се свърже с интернет.“⁴⁶

Въпреки огромната си роля в развитието на човечеството и културата, печатната книга има своите недостатъци, които стават все „по-непростими“ в сегашния забързан живот. Защото, нека бъдем честни, ако в днешно време искаме да прелистим някоя страница извън дома, то това може да се случи благодарение на компютрите, четците и таблетите, които ни улесняват до степен, в която можем действително да четем навсякъде и по всяко време. Разбира се, всеки би предпочел всекидневната му чанта да е с половин килограм по-лека и да не

плаща за свръхбагаж, когато заминава на 10-дневна почивка, на която иска да прочете 2-3 книги. Това предложение за удобство се превръща в най-силната страна на електронната книга. Ако имате каквото и да било компютърно устройство, бихте могли да вземете със себе си цялата си библиотека в градския транспорт, самолета или влака. И за модерния човек това се оказва решаващ аргумент в полза на електронната срещу печатната книга.

Освен че печели голяма част от читателите с изкушаващи условия за удобство, книгата в електронен вариант е по-изгодна и по-лесно достъпна, което ѝ осигурява стабилност на пазара. Днес книга можем не просто да купим, докато сме си вкъщи, но и без да се налага да чакаме доставката ѝ – при наличие на интернет връзка електронният файл моментално би могъл да „пристигне“ във виртуалната ни библиотека и то на доста по-ниска цена от тази на същото печатно издание. Това може би не е решаващ фактор за по-възрастните читатели, но определено е удобство, от което младото „дигитално“ поколение не се поколебава да се възползва за сметка на хартиените страници.

Въпреки силното противопоставяне на дигиталното и хартията, целта на това изложение съвсем не е опит за засилване на, според мен, изкуствено създаден спор. Съжалявам, забързани електронни читатели, но печатната книга няма да бъде заличена от дигиталното. Съжалявам, книжни библиофили, но не трябва да се обръща гръб на технологичния прогрес и да се отричат предимствата на електронното четене. Нито спор, нито противоречия тук не би трябвало да съществуват. Бъдещето принадлежи на

всяко едно тяло, хартиено или електронно, което спомага за успешното и по-масово разпространение на съдържанието. По мое мнение привидната криза на печатната книга, предизвикана може би от жаждата на човека за настъпващ край, ще отстъпи мястото си на балансираното съществуване на хартиените и електронните издания. Защото днес не можем да си позволим нито свят без печатни книги, нито ежедневие без електронни.

1. Еко, Умберто, Жан-Клод Кариер и Жан-Филип дьо Тонак. Това не е краят на книгите. София, Enthusiast, 2011, с. 50.
2. Елин Пелин. Съдбата на книгата // Тяхното слово. Сб. статии, беседи и интервюта на Елин Пелин и Йордан Йовков. Варна, изд. Георги Бакалов, 1977, с. 126.
3. Елин Пелин. Съдбата на книгата // Тяхното слово. Сб. статии, беседи и интервюта на Елин Пелин и Йордан Йовков. Варна, изд. Георги Бакалов, 1977, с. 127.
4. Еко, Умберто, Жан-Клод Кариер и Жан-Филип дьо Тонак. Това не е краят на книгите. София, Enthusiast, 2011, с. 50.
5. Бенямин, Валтер. Художественото производство в епохата на неговата техническа възпроизводимост // Немски есета и студии от XX век. Сб. есета и студии. Варна, LiterNet, 2009.
6. Руе, Жил и Клод Жаво. Liber Liber: Свободна книга. Осмият смъртен грях. Прев. от англ. Албена Стамболова. София, Сиела, 2012, с. 16.

КНИГИ С ДОБАВЕНА РЕАЛНОСТ

» Кристиян Младенов

Силно разпространена е критиката, че хората в днешно време не обичат да четат или го правят по-малко от преди и това е причината да не си купуват книги. Но това, което критиците всъщност правят, е да обръщат внимание повече на носителя, отколкото на самия текст. В същото време отказват да видят, че ежедневието ни дотолкова се е обогатило с нови технологии и устройства за четене, че печатната книга в ръцете на читателя далеч не е толкова показателна за неговата читателска култура, колкото е била преди. В днешно време хората използват интернет, четат почти постоянно и навсякъде – от мобилните си телефони, таблети, лаптопи и четци.

Въпреки всичко печатната книга е много далеч от изчезването си, но и определено вече не е това, което сме свикнали да бъде. Възниква въпросът как тя да бъде конкурентоспособна на новите технологии, за да не загуби връзка с бъдещите поколения. Ето че в последните години се появи един възможен отговор на този въпрос и той е в така наречените обогатени или подсилени книги. Става дума за книгите с добавена реалност. Такива издания вече от няколко години циркулират на пазара и бележат голям успех. В тази статия ще се запознаете отблизо с принципите и със същността на тази технология – как работи, какви възможности предлага и защо все пак поражда съмнение у някои.

Защо се наричат подсилени книги? Това всъщност са обикновени печатни издания, но благодарение на дигиталните технологии, към тях успешно е добавено „плюс съдържание“. Разпространено е понятието „счетована медия“, тъй като в един продукт се сливат печатната и дигиталната медия – аудио, видео, 3D изображения и анимация. Един от най-успешните методи за подсилване на книга е прибавянето на така наречената допълнителна реалност (Augmented reality)¹. Тази амбициозна

иновация може да бъде описана като възможността да се насложи компютърна графика върху реален свят. Потребителят вижда виртуалните обекти (напр. 3D изображения или анимации) в реалната среда и може да взаимодейства с тях. Освен в книгите, тази технология е използвана и в разработването на специализиран интерфейс и приложения в медицината, които позволяват проектирането на виртуални ултразвукови снимки върху тялото на пациента с цел по-точно диагностициране. Подобни приложения дават виртуални упътвания и насоки за ремонт на автомобили и други машини.

Новата визия за бъдещето на печатната книга интегрира медии в медията. Книги, вестници, списания ще съдържат допълнителна информация, разпознаваема чрез камерата на мобилни компютърни устройства. Очаква се добавената реалност всъщност да увеличи стойността на печатните издания. Вместо двете медии да бъдат разделени, те се сливат в едно и всяка допринася чрез своите положителни страни за получаването на нов, подобър продукт. Така печатната книга ще придобие част от динамиката и високата интерактивност на дигиталните медии². Разбира се, не бива да пропускаме факта, че за да се насладим на обогатените книги, трябва да се съобразим с нуждата от смартфони и таблети например.

Има изисквания за подходяща екипировка, която прави процеса на четене възможен³. Камерата на компютъра е задължителна, тя определя местоположението на книгата. Също така е нужен и специален софтуер, който да разпознае индивидуалните маркери и стикери по страниците на книгите, за да задвижи съответстващите им анимации или изображения, които сякаш буквално изскачат от страниците.

Възможно е образът да се проектира върху екрана на компютър или друго устройство, а специални очила позволяват холограмите да се виждат върху самата книга, въпреки че тази технология е доста скъпа. Повечето такива издания съдържат аудио и видео материали. Как-

то можете да се досетите, тези книги в момента са насочени главно към детската аудитория, защото родителите биха направили всичко по силите си, за да са щастливи малките.

Маркетинговите стратегии са безмилостни. Добавената реалност намира голямо приложение в книги и енциклопедии за деца, учебници, помагала, технически и професионални книги, ръководства за техническо обслужване, туристически пътеводители. Това е само малка част от тематиката на книгите с добавена реалност: археология, плавателни съдове, автомобили, модели, архитектура, игри, занаятчийство, филми, география, история, наука и технологии. Начин за изпълнение директно в реалния свят обаче все още не съществува.

„Книга на възлшебствата“⁴ е една от първите детски книги с добавена реалност, издадена у нас през 2011 г. от издателство Инфодар. Тя върви в комплект с диск с нужните софтуер и приложения. Оригиналът принадлежи на англичаните от Carlton Publishing Group, които са издателите на първата в света поредица от обогатени книги, състояща се от пет детски книги с добавена реалност. На 5 юли 2012 г. излезе новата им книга по анимационния филм „Ледена епоха“, която със сигурност ще се радва на голям интерес. Да се надяваме, че ще я видим издадена и в България.

Когато говорим за подсилени книги, трябва да споменем и гениалната идея на японския звуков артист Юрий Сузуки за записване на звук в текста на книгата⁵. Юрий се занимава с електронна музика, физика, дизайн и се интересува от изследването на звука като феномен. Неговата идея за записване на звук в самото мастило на страницата в книгата стъпва

на технология отпреди десетилетия, която почти не се различава от метода за записване на аудио касети с помощта на касетофон.

Процесът се извършва със записваща химикалка с вграден микрофон и глава за запис на аудио касети. При писането главата отделя слой феромагнитно мастило (материалът, използван и за произвеждане на лентата при аудио касетите), а чрез микрофона се записва музика или глас, който прочита написаното. Съобщението може да се чете както като обикновен текст, така и чрез друга химикалка „четец“. Тя се придвижва по реда и възпроизвежда записания звук, точно както при касетофона и касетата. Човек може дори да не подозира, че държи в ръцете си книга с такова скрито съдържание. Обемът на информация, който обикновената печатна книга може да носи, нараства главоломно в този случай. Авторът на книгата би могъл да записва масови или индивидуални аудио послания към читателите си. Така екземплярите ще бъдат оригинални и неповторими, а с това и тяхната стойност ще нарасне.

Разбира се, не може да се подмине скептичната нагласа на някои читатели спрямо подсилените книги. Много от тях изразяват съмнение относно иновативността в това да запишеш на дигитален носител 3D анимация, видео, музика или друго и да го продаваш заедно с печатна книга, при това на висока цена. Добавянето на видео, интервюта и приложения за социални мрежи не е нещо ново като технология, а и отдавна съществува възможността да се правят невероятни неща с тях чрез интернет. Има и читатели, които се молят подсилените книги никога да не станат доминираща форма на книжния пазар⁶. Според тях обогатените книги не са нова форма на изкуство,

а колекция от вече съществуващи такива (музика, кино), които просто гравитират около една главна медия – текста. Те се позовават на това, че литературата е активен процес – комуникация между автора, който иска да разкаже нещо, и читателя. Писателите си представят читателите, за да адаптират най-добре творчеството си към тях, а читателите използват въображението си, за да го разберат. Всеки друг агент като аудио и видео би лишил четящия от неговия капацитет за въображение и разбиране, би отвлякъл вниманието му. Мнозина са на мнение, че не е полезно да се отдава толкова голямо значение на визуалната медия и да се фаворизира окото като естетически орган. От библиофилска гледна точка текстът е прекрасно нещо, а подсилените книги сякаш подлагат на съмнение това. За тях думите могат да впрегнат човешкото въображение, така както нищо друго не е в състояние, а четенето е процес, фундаментално различен от слушането на музика или гледането на филми, най-вече заради това, че активира други части на мозъка. Не са малко читателите, които просто искат да четат и да останат насаме с думите на страниците.

1. Уилър, Стив. Иванова, Малинка. Мобилно обучение и добавена реалност разширяват обхвата на платформите за е-обучение. // cio.bg: Новини, е-обучение, 2010.
2. Inglobe Technologies Srl. Augmented Reality and the Future of Printing and Publishing. www.inglobetechnologies.com.
3. Windtank. Имат ли бъдеще книгите с добавена реалност. // Digital.bg: Новини, 2010.
4. „Инфодар“ представя: За първи път у нас – книга с добавена реалност. // Книжен ъгъл. book-on-corner.blogspot.com, 2011.
5. Austen, Kat. Storytelling 2.0: Open your books to augmented reality. // Newschientist: Blogs, Culturelab, 2010.
6. Crowder, Ben. On “enhanced” books. // Bencrowder.com: Books, thoughts, 2011.

Текстът е по курсова работа по дисциплината „Книгата като медия“. Ръководител доц. д-р Милена Цветкова. Февруари 2012 г.

ПРИ Е-ЧЕТЕНЕТО СТЕ САМО ТИ И ТЕКСТЪТ

Александър Шпатов е от новата генерация писатели, с непретенциозен и лек стил, забележителни разказвачески качества и изчистен изказ. На 26 години и с 3 сборника с разкази зад гърба си – дебютният „Бележки по линия“ (2005), последвалият го „Разкази под линия“ (2008), издаден и на немски, и „Календар с разкази“ (2011), който съществува и в електронен вариант. Видяхме се на по бира в парка, за да обсъдим втората революция на книгата, Kindle, авторските права и въобще е-четенето, откровено, с плюсовете си и минусите си.

Александър Шпатов

» Моника Димитрова

Шпатов, като притежател на Kindle, активен читател и писател, кой вид четене предпочиташ – конвенционалното хартиено или електронното?

Иска ми се да кажа, че електронно се чете по-добре, но си има и минуси. Най-голямото предимство обаче си остава достъпността. Искаш книга, намиращ я в интернет и четеш. Без да обикаляш, за да я търсиш, а директно от удобството на дома си. В общия случай дори и без да плащаш за това. Например, четенето на класики на Kindle става мигновено. Те са и с изтекли авторски права. Предпочитам да чета електронно, не само защото по-лесно си намирам книгите, но мога и да променям шрифта, както ми е удобно, устройството (специално Kindle) е леко, държи се само с една ръка, коства по-

малко усилие при прелистване на страниците, паметта му запазва до къде си стигнал (за неопределен брой книги). Неудобство има, когато се налага интензивно да се разлиства, например до последната страница, ако там има бележки. Бележките под линия също усложняват. Срещат се и други грешки във вътрешното оформление, но според мен те са малък проблем.

Все пак важен е текстът.

Да, именно. Какво се оказва? Че при хартиените книги има допълнителен фактор дали ще се харесат на читателя и той е чисто физическото изражение на книгата. Разбира се, това доставя удоволствие, но и означава, че има и друг механизъм, който влияе на това дали текстът ще ти

хареса. А когато четеш електронно, сте само ти и текстът. И това е. Корицата, снимката на автора, оформлението не ти влияят.

Съгласен ли си, че изобретяването на технологията e-ink и на четците е втората революция в историята на книгата след Гутенберг?

Да, технологията е наистина революционна, но трябва да се докоснеш до нея, за да я разбереш. Да хванеш такова устройство в ръцете си, да прочетеш няколко страници. Много хора в България все още не са запознати с иновацията, но след 2-3 години и нашият пазар ще се раздвижи и интересът към e-books ще е много по-голям. Всеки трябва да се убежда сам за себе си.

Какво четеш напоследък?

Електронно до момента чета само на английски, защото предпочитам да се запозная с текста в оригинал, когато имам тази възможност. А намирането на класики или съвременни класики в интернет в оригинал е много лесно и бързо. Последната книга, която прочетох, беше „Ако пътник в зимна нощ“ на Итало Калвино. Като цяло е-четенето прави самото четене по-достъпно. Купувам си много нови български книги. За мен голямо предимство на хартиената книга е, че можеш да вземеш автограф. Има и друг момент – когато видиш някой, който чете на четец, не можеш да разбереш какво чете. Това е и минус, и плюс. Например, в САЩ в момента се наблюдава бум на жени на средна възраст, които четат софтверотични романи. Продажбите на такива e-книги са се увеличили поне двойно за последните 1-2 години.

Какво мислиш за мнението, което Умберто Еко изказва за електронното четене в книгата „Това не е краят на книгите“? Той отрича технологията.

Умберто Еко по-скоро се изказва срещу самия носител, той се притеснява от преходността на технологиите. Но в крайна сметка файлът винаги съществува и се пази на достатъчно много места, че e-книгите да останат. В „Това не е краят на книгите“ Умберто Еко като запален колекционер разказва за определено старо и ценно издание, което дълго търсел и за което отделил не малка сума. Стана ми интересно и влязох в Google Books, и веднага намерих въпросната книга. И то без да излизам от дома си и без да плащам за нея.

Ти си и магистър юрист. Като човек на правото, кажи какво се случва с авторските права при е-четенето и доколко са ощетени автори и издатели от „пиратските“ книги?

Българският пазар е толкова малък, особено този на книгите, че дори и авторските права да са нарушени, загубите за издателя или автора са минимални. България е съвсем малка брънка на веригата, по-важното е големите пазари да спазват правата. Чуждите автори, чиито книги се издават в България на хартия, печелят малко. Хонорарите са около 500 и 1000 евро, освен ако не става дума за тотален бестселър като „Шифърът на Леонардо“ или „Здрач“, разбира се. В общия случай правата се дават за малко пари, за да може да се добави после още един език, а това е от значение при големите пазари. Така че в България да се дават пари за издаване на чужди книги на хартия, когато може и да не се дават, е излишно, защото авторът няма да стане по-богат от това.

» Радослав Митрев

Какво представлява електронният четец? Всеки съвременен човек е виждал или поне е чувал за електронните четци. Това са устройства, на които могат да се четат електронни книги. Разбира се, в зависимост от характеристиките си те могат и да служат за слушане на музика, гледане на филми, сърфиране в интернет и т.н.

Съществуват два типа четци: едните са с LCD/TFT екран, а другите са с E-ink екран, т.нар. електронно мастило. И двете технологии имат плюсове и минуси, в зависимост от това за какво ще се използват. LCD/TFT екраните са по-подходящи за филми, игри и интернет, заради цветните си дисплеи, но ярките цветове и трептенето на екрана правят четенето на книги мъчително и изтощаващо. Тези устройства по-скоро спадат към друг тип – планшети.

Дисплеите с е-мастило се състоят от милиони миниатюрни микрокапсули, горедолу с диаметъра на човешки косъм. Всяка микрокапсула съдържа положително заредени бели частици и отрицателно заредени черни частици, разположени в прозрачна течност. Когато се прилага

положително или отрицателно електрическо поле, съответните частици се придвижват до повърхността на микрокапсулата, където те стават видими за читателя и съответно оцветяват в бяло или в черно. E-ink екраните не излъчват светлина, а я отразяват, като по този начин не натоварват очите и правят четенето безпроблемно и комфортно. С едно зареждане на батерията могат да се четат книги в продължение на месец, дори при всекидневно ползване, заради ниската консумация на енергия.

В настоящата статия ще се концентрирам върху четците с E-ink екрани. Като всяка нова технология и те предизвикват голям интерес, а бъдещето им се очаква да бъде положително.

Кои са основните „играчи“ на пазара на електронните четци?

Пазарът на електронни четци е богат и разнообразен. Има десетки фирми, които се конкурират постоянно за по-голямо влияние. И все пак има една компания, която държи 48% от световния пазар¹ (според проучване на International Data Corporation от март 2011 г.) – Amazon, със

своя четец Kindle. Първият Kindle излиза през ноември 2007 г. Интересът е огромен и въпреки голямата цена от 399\$, всички бройки са продадени за 5 часа и половина². Устройството остава изчерпано чак до април 2008 г. От Amazon не обичат да дават официална информация за своите продажби, но за първи път през декември 2011 г. съобщават, че продават средно по 1 млн. устройства седмично³ (в това число влизат и продажбите на цветни планшети). Ако продажбите на Kindle заемат половината от пазара, то на кого се падат останалите 52%? Кои са основните конкуренти на Amazon?

На второ място с дял от около 15% е Nook⁴. Nook е електронният четец на Barnes & Noble – най-голямата верига книжарници в САЩ. Първият модел се появява през ноември 2009 г. на цена от 259\$ и се превръща в основен конкурент на Kindle⁵. Различното при Nook е, че той е с операционната система на Google – Android. Наскоро излезе и последният модел – Nook Simple Touch with GlowLight, който има LED подсветка. Тя позволява безпроблемно четене на тъмно, а ниската цена от 150\$ го превръща в едно от основните оръжия на Barnes & Noble срещу доминацията на Kindle. Софтуерният гигант Microsoft видя потенциала на пазара на четци и на 30-ти април 2012 г. придоби 17.6% от акциите на Nook за 300 млн. долара⁶. Очаква се в скоро време Microsoft да инвестира още 300 млн. долара.

Pandigital е най-големият производител на дигитални фоторамки в САЩ, а отскоро и на електронни четци. Pandigital си оспорва второто място с Barnes & Noble, като дори в края на 2010 г. ги изпреварва⁷. Pandigital Novel eReader не е много разпространен в Европа, а в България изобщо не може да бъде намерен.

Китайската компания Hanvon Technology се нарежда на четвърто място по продажби⁸. Тя държи над 70% от всички продажби в Китай, благодарение на своите четци от серията WISEreader. Само за 2010 г. са продадени 700 хил. четци в Китай и още толкова в световен мащаб.

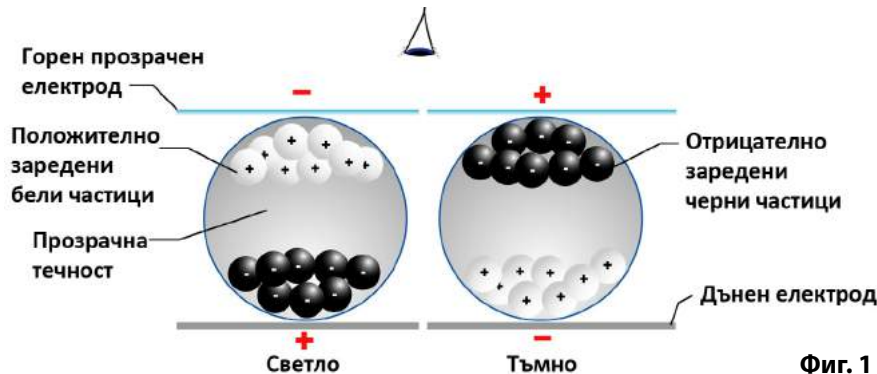
Sony Reader е електронният четец на японския концерн Sony. За 2010 г. те са продали над 800 хил. устройства в света⁹.

Съществуват още много фирми, които участват на пазара на електронни четци. Ето и някои от тях: Kobo eReader (най-продаваният четец в Канада, държи около 35% от всички продажби¹⁰); Pocketbook (лидер в Русия с около 40% от всички продажби¹¹); Bookeen; Hanlin; и не на последно място Diva E6 Pro – първият четец за електронни книги с E-ink екран, произведен за българска фирма¹².

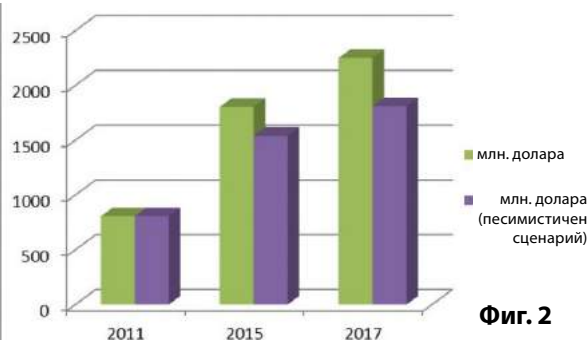
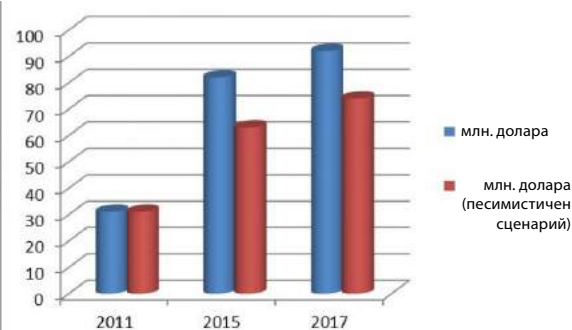
Състояние и прогнози за пазара на електронни четци

E-ink екраните доминират сред електронните четци още от пускането им на пазара през 2006 г. Продажбите през първата година възлизат на едва 100 000 броя, а за 2011 г. са повече от 28 млн.¹³ Наблюдава се невероятен растеж от 280% за 5 години и очакванията са този растеж да продължи.

За 2011 г. пазарът на електронни четци е оценен на 750 млн. щатски долара, като това са 28 млн. броя продадени устройства¹⁴. Това сочат данните от доклада на IDTechEx, специализирана консултантска компания в изследването и анализа на пазарните тенденции. Очакванията са за голям растеж до приблизително 2.2 млрд. щатски долара или 90 млн. броя устройства през 2017 г. (вж фиг. 2)

Фиг. 1

Фиг. 2

Има два сценария за развитие – оптимистичен и консервативен. Оптимистичният вариант е четците да навлязат в образователната и бизнес сферите в близките няколко години. Въвеждането на електронни учебници е голяма възможност, която може да удвои използването им. В този сценарий са включени и подобренията, които трябва да бъдат направени, а именно: по-бързо „прелистване“ на страниците, по-добро възпроизвеждане на цветовете (за четците с цветни дисплеи) и възможността за гледане на видеоматериали.

В консервативния вариант е взета под внимание възможността E-Ink технологията да се забави в усвояването на нови пазари. В такъв случай ще си остане само за развлекателно четене, което е и основната функция на четеща в момента.

За 2011 г. в САЩ са продадени 20 млн. електронни четци, според проучване на eMarketer¹⁵. Има увеличение от

8 млн. спрямо 2010 г., когато са продадени 12 млн. четци. Около 8% от възрастното население на САЩ има Kindle, Nook, Sony Reader или друго устройство, като до края на 2012 г. тази бройка нараства до 12%. При съпоставянето на проучванията на eMarketer и IDTechEx, според което са продадени 28 млн. устройства, изводът е, че в САЩ са извършени около 70% от всички глобални продажби. И въпреки всички тези очаквания за големи продажби, изследване на Digitimes Research показва, че за първото тримесечие на 2012 г. са осъществени само 2 млн. продажби¹⁶, което е сравнително малко на фона на 9-те млн. продадени устройства за последното тримесечие на 2011 г. Остава въпросът дали развитие ще получи оптимистичният, или консервативният сценарий.

1. Nearly 18 Million Media Tablets Shipped in 2010 with Apple Capturing 83% Share; eReader Shipments Quadrupled to More Than 12 Million, According to IDC // IDC – Press Release, 10 Mar 2011.
2. Patel, Nilay. Kindle Sells Out in 5.5 Hours // Engadget, 23.11.2007.
3. Barr, Alistair. Amazon touts one million per week Kindle sales // itnews, 19.11.2011.
4. Като в бележка № 1
5. Fried, Ina. Barnes & Noble's ‚Nook‘ said to cost \$259 // Cnet News, 19.10.2009.
6. Epstein, Zach. Microsoft invests \$300 million in Barnes & Noble // BGR, 30.4.2012.
7. Като в бележка № 1
8. Като в бележка № 1
9. Като в бележка № 1
10. Barbour, Mary Beth. BlackBerry, Apple, Kobo Top Brands in Canada's Mobile Device Market // Ipsos, 08.11.2011.
11. Russia's e-book boom is a page-turner // The Daily Telegraph, 25.02.2011.
12. Появи се първия „български“ четец за електронни книги – DIVA E6 Pro // Myebook, 23.08.2011.
13. E-readers – Market prospects and technology developments // Printedelectronicsworld, 16.11.2011.
15. Johnson, Anna. U.S. EReader Market Set To Hit 20 Million Units Sold // Kikabink, 09.06.2011.
16. Digitimes Research: Global shipments of e-book readers to slip to 2 million units in 1Q12 // Digitimes, 05.03.2012.

ОТВЪД КНИЖАРНИЦАТА

» Адриана Кехайова

С бързо нарастващата скорост на електронната книготърговия традиционните книжарници все по-трудно оцеляват. По данни на Американската асоциация на издателите приходите от печатните издания изостават в сравнение с изключително силния ръст, който бележат продажбите на електронни книги. Тази тенденция засяга голямата верига книжарници Borders Group Inc. до такава степен, че води до фалита ѝ в началото на 2011 г.¹ заради екстремния спад на продажбите.

Масови фалити се наблюдават и сред китайските книжарници. Там за последните 10 години половината частни книжарници² обявяват банкрут. Причината отново се крие в силната конкуренция от страна на он-лайн продажбите и електронните книги. Пазарните анализатори правят прогнози, че около 80% от досега оцелелите книжарници вероятно ще затворят вратите си в следващите 10 години. За да избегнат това, те трябва да правят нови маркетингови ходове, изнасяйки традиционните пазари извън книжарниците. Обстановката налага издателите да спрат да гледат на тях като на единствен източник на приходи и да дадат глас на креативността си.

Единствената задача на пласментната политика е да се достигне до максимален брой читатели, независимо от каналите за дистрибуция. Ето защо някои от най-големите световни книгоиздатели дръзват да „изведат“ книгата от рафто-

» Мария Стоянова

вете на книжарницата и да я позиционират на всевъзможни нетипични места. Оказва се, че този маркетингов трик е изключително печеливш и играе ролята на спасителен пояс за книгата. Именно той увеличава пазара и довежда до огромен ръст в продажбите на книги, когато книжарницата „оцелява“ трудно.

Наистина само допреди няколко години единствените места, откъдето човек можеше да вземе книга, бяха именно книжарниците и библиотеките, и някак си съзнанието на читателя отказваше да възприеме като адекватни каквито и да било алтернативни варианти за продажба на книги. Забързаното ежедневие и липсата на достатъчно свободно време не осигуряват възможност на читателя да прекарва часове в книжарниците, търсейки своето четиво. Отчитайки този факт, издателите са мотивирани да се осмелят да продават книгите си на „най-комуникативните“ места в града.

Така издателите и книгоразпространителите все по-смело се движат встрани от утъпкания път, излагайки книгата като продукт в: бензиностанции, репове, летища, гари, автогари, медицински кабинети, фризьорски салони, кафенета, ресторанти, спортни магазини, аптеки, фитнес зали, културни центрове и забележителности – навсякъде, където има огромен наплив от хора. Почти ежедневно човек посещава супермаркета, откъдето си набавя всичко необходимо, защо да не закупи и книга от там? В повечето

ЛАБОРАТОРНО КОНСУЛТАТИВЕН ЦЕНТЪР ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ОБУЧЕНИЕ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ

• АЛИМЕНТИ •

- Замърсители
- Видова принадлежност
- Изотопи
- Биоактивност на храните
- ГМО
- Алергени
- Пестициди
- Микроорганизми
- Остатъци
- ВМП
- Тежки метали
- Качество на храните

4204 - с. Царацово, обл. Пловдив
тел.: 03127 2200, факс: 03127 2202

www.alimenti-bg.com
e-mail: alimenti@abv.bg

магазини има специализирани щандове за целта. Статистическите данни сочат, че ръстът на продажбите им е висок. Същото стремглаво покачване на продажбите се наблюдава и в специализираните магазини, каквито са тези за вино, цветя, кулинария, битова техника или подаръци – те се превръщат в идеално място за позициониране на щанд с тематични книги, предназначени за съответната целева група. Именно там книгата изпъква и не се губи сред разнообразието от издания на различни тематика и жанр както в традиционната книжарница. Така потенциалните потребители се увеличават като се „улавят на място“ нови читатели.

Любопитен пример е Катлийн Стени, автор на два туристически гайда – „Georgia’s Ghostly Getaways“ и „Finding Florida’s Phantoms“, която разпространява книгите си в сувенирни магазини, разположени в хотели, ресторанти или културни центрове, в градовете, които е описала в книгите си³. Тя не крие, че именно там се отчитат основните приходи от продажбата на нейните издания.

Издателите трябва да погледнат „отвъд книжарницата“, за да стабилизират подобен вид пазар, който се очаква да нарасне с 9% за 10-годишен период, започващ от 2010 г. Това е прогноза на Advertising Specialty Institute⁴. Според института провеждането на такъв вид маркетингова стратегия ще осигури сравнително по-устойчив растеж, постоянни приходи и по-голяма доходност за издателския бизнес.

Подобни нетипични места за пласмент на книги генерализират устойчив растеж в продажбите и печалбите, като същевременно се съсредоточават върху конкретен сегмент от пазара. Препози-

ционирането на книгата извън книжарницата е съвсем естествено явление днес, което не бива да се възприема като предпоставка за пълното изчезване на традиционните книжарници, а по-скоро като провокация за търсене на нов алтернативен и атрактивен начин за „съживяване на индустрията“. На промяната трябва да се гледа като на възможност книгата да умножи потребителите си и да затвърди съществената си роля. Важният извод е, че традиционната книга намира сили да съществува при наличието на такава ожесточена конкуренция, дори и това да означава тя да замени рафта в книжарницата с щанд в аптеката.

1. В САЩ фалират класическите книжарници // Money.bg, 20.07.2011.
2. Масов фалит на китайските книжарници заради онлайн търговията // Мениджър, 08.09.2010.
3. Allen, Mary Emma. Marketing your books beyond the bookstores // The dabbling mum, 2012.
4. Jud, Brian. Look beyond the bookstore to sell more books // Publishing basics, 30.01.2012.

ГЕРОИ ОТ КНИГИ В КОНТЕКСТА НА КРАЯ НА СВЕТА: КАК КНИЖНИТЕ ГЕРОИ ПОСРЕЩАТ КРАЯ НА СВЕТА

» **Таня Данаджикова**

Няма как да не ви е направило впечатление, че основна тема в общественото пространство в последните години е идването на края на света. Много пророчества, научни и ненаучни хипотези, предполагаеми дати, книги, филми и изобщо всякаква информация по темата ни залива, особено във виртуалното пространство. От своя страна литературата, макар и плод на художествена измислица, винаги се е опитвала да отрази максимално актуалните теми на своето време. И понеже днес вече малко или много преценката ни е изкривена от противоречивите мнения по темата, нека се опитаме да си представим какво биха помислили и направили едни от най-популярните литературни герои, ако бяха създавани днес и трябваше да изразят позиция към края на света. С риск на читателите да им се стори прекалено смело да се слагат думи в устата на персонажи, плод на гениални писатели, нека подходим към темата с хумор и солидна доза въображение.

Пипи Дългото Чорапче: „Ооо, колко тъжно... Не предполагам, че ако си пожелае никога да не порасна, ще доведе света до апокалипсис...“ Няма как да бъдем сигурни дали по иронична случайност няма точно къщичката на тримата малки герои да оцелее след предвещаното фатално бедствие. Все едно, желанието на Пипи никога да не порасне трябва да бъде уважено и героите никога няма да достигнат полова зрялост, за да възпроизведат човешкия род.

Тайлър Дърдън от „Боеен клуб“: „Така им се пада на всички консуматорски прасета... болно общество, като раков тумор, предизвикващо смъртта на Земята“. Емблематичният анархист всъщност е знаел за настъпването на края на света много отдавна, но според правилата на клуба не е имал право да разгласява информацията. Не че би поискал.

Великият Гетсби: „Имам всичко, което човек би пожелал, но щастието си остава непознато за мен, защото Дейзи не ме обича... Какво ли значение има, че идвал края на света! Може би това е добра възможност да организирам парти по повод и за последен път да се опитам да я спечеля...“. Партието се състоя в обичайния шикозно-разточителен стил. Всички пиха много и старателно игнорираха темата за приближаващия край, също така игнорираха и останалите гости. След края на снобското тържество домакинът беше открит прострелян в басейна на двора си.

Атикус Финч от „Да убиеш присмехулик“: „Уважаеми съдебни заседатели, ето до какво доведе расовата дискриминация. Сега най-вероятно ще си помислите, че именно чернокожите са виновни за идването на края на света. Но вие далеч грешите, нашите афроамерикански братя също ще умрат. Ето това е силата на модерната американска демокрация: край за всички! Благодаря ви за вниманието и се надявам да вземете правилното решение“.

Холи Гоулайтли от „Закуска в Тифани“: „О, миличък, това е толкова ужасно! Какво ще стане с моя риж котарак, на когото така и не пожелах да измисля име? Има само едно място, където човек може да се спаси от идването на края, и това е „Тифани“.

Холдън Колфийлд от „Спасителят в ръжта“: „Разбира се, за идването на края е виновно лицемерието в човешките отношения. И естествено наказанието е напълно заслужено“. Авторът е възнамерявал да даде на книгата именно такъв апокалиптичен завършек, но 27 глава остава непубликувана.

Ирина от „Тютюн“: „Моят свят умря отдавна, няма по-лош край от идването на социалистическата власт, така че не виждам особен смисъл да дочаквам края и на този свят“. След не особено усърден опит за привикване към новата власт, Ирина се самоубива. В последните си разсъждения по темата споделя, че майте всъщност са имали предвид разпадането на „Никотиана“ като край на света.

Евгений Онегин: „Дали след края на света Татяна ще ми прости и ще отвори сърцето си отново за мен...“

Със сигурност в тази статия не успях да покрия всички мои, а и ваши любими литературни персонажи. Въпреки това се надявам да сте се забавлявали. Чувствайте се свободни да си представяте какви ли не още комични ситуации с измислени герои в контекста на края на света. Докато имаме свободата да фантазираме, краят няма да ни застигне. Каквото и да дойде с края на 2012 г. или с началото на следващата година, дотук изживяхме един пъстър и разнообразен живот, благодарение на магията на литературата. В оставащото ни време, колкото и да е то, намерете, подарете, прочете или напишете хубава книга.

Вампирите на Новото време

» Десислава Колева

В последното десетилетие голям бум направиха новите заглавия на книги за вампири. През 2012 г., в чест на 100-годишнината от смъртта на Брам Стокър – бащата на граф Дракула, е избран най-добрият вампирски роман¹. От 35 номинирани заглавия са избрани само 6, които действително попадат в графата ужаси. Сред тях са „Интервю с вампир“ на Ан Райс, „Сейлъмс Лот“ от Стивън Кинг, „Аз съм легенда“ от Ричард Матисън, „Тихият шепот на мъртвите“ от Чарлз Л. Грант, „Апо Dracula“ от Ким Нюман и „Хотел Трансилвания“ на Челси Куин Ябро. Голямата изненада е, че нашумелите напоследък заглавия на Стефани Майер, Л. Дж. Смит и Ришел Мийд не са сред тях.

„Аз съм легенда“ на Ричард Матисън изпревари всички останали и се превърна в най-добрият роман за вампири за изминалите сто години. Голямата авторка Ан Райс сподели, че е нямала нищо против да загуби от мъж, чийто истории са я вдъхновявали да пише². Граф Дракула със сигурност би се зарадвал, че „модерните“ вампири не са сред номинираните и определено щеше да поздрави Мати-

сън, ако се намираше все още някъде из Трансилвания!

Свърхестествените сили, ловкостта, мощните хипнотични и телепатични способности, манипулативността и красотата на вампирите омайват не само заобикалящите ги герои, но и самия читател. Главният виновник за добитата ни представа за „нечовеците“ е изключителният модел на Стокър, който свързва художествения образ с действителна личност. Класическа вампирска история, която се върти около борбата между добро и зло, традиция и модерност, привлича въображението на обществото. Вампирите в книгите на Майер са също толкова красиви, силни и имат способността да омагьосват с гласа си, но има огромна разлика в отношенията им към хората, което превръща днешните бестселъри в романтични сладникави истории за невъзможна любов и пагубна участ.

Докато Дракула всява страх и ужас у читателите, днешните манияци на тема вампири са обсебени от новопоявилите се училища за вампири, техни дневници

и огромното им НЕжелание да превърнат любимото си човешко момиче в тяхно копие, а Ван Хелсинг отдавна се е отдал на почивка. Ако попитам един тинейджър за какво става дума в една книга за вампири, от него ще чуя следното: момиче, по възможност човек, се влюбва във вампир, той от своя страна ѝ показва свръхестествен свят, в който живее, някой друг тръгва срещу тях и вампирът, естествено, трябва да я изостави, за да е в безопасност, след време решава, че не може без нея, въпреки оставащите ѝ 50 години живот и се събират отново! Дракула веднага би изпил кръвта ѝ, или би я превърнал във вампир, че дори още няколко девойки след нея, но уви! Започвам да се замислям, дали запалените по вампирското фентъзи читатели знаят откъде е започнало всичко и кой е главния виновник за създаването на тези същества?

Четири книги на Стефани Майер, представящи изпепеляващата любов на едно момиче и един вампир, се задържаха дълго време на първите места в класациите за най-продавани поредици. Успехът им скочи още повече и след тяхното екранизиране, но и получиха доста лоши коментари³. Читателите, които обичат зловещата страна на вампирите бяха негативно настроени към новата сага, разочаровани от сладникавото, слабо създание, което се влюбва в храната си и е вегетарианец. Е, поне достигаме до един много добър извод – МЛАДИТЕ ХОРА ЧЕТАТ! Както забелязваме, не са така добре познатите на всички ни задължителни книги от списъците в училище, но достойно можем да влезем в опозиция на всички „големи“ чичковци и лели, които постоянно мрънкосват, че „младите не четат“, макар сега да недоволстват и от това какво четат. Вампирите на Стефани Майер са различни от тези във „Вампирските хроники“ на Ан Райс, които пък са доста далече от трансилванския граф в „Дракула“ на Брам Стокър, който пък хем

е, но и не е фикционалният еквивалент на Влад Тепеш, описан от Елизабет Костова в „Историкът“. А всички те нямат кой знае какво общо с „Вампир“ на Антон Страшимиров.

И въпреки сладникавите сцени с не толкова страшните вампири, книгите с тях пресъздават един свят, в който всеки тинейджър се чувства в свои води, обича начина си на живот и го търси именно в тях. Едно доказателство за това е младата авторка Аманда Хокинг. Американската издателка пише за зомбита, вампири, феи и книгите ѝ са изпълнени с много екшън и много фантастика, а ги издава почти изцяло в електронен формат. Обратно на повечето издатели, талантливата писателка печели парите си сама – тя е сред най-добре продаваните писатели в магазина за електронни книги Kindle на Amazon – продава около 100 хиляди екземпляра месечно от своите около 10 заглавия – за електронни книги, които се продават между 0.99 и 2.99 долара. Докато в миналото загадъчните същества внасяли страх, днес печелят бърза слава не само за самите тях, но и за техните създатели.

Все пак да не забравяме, че именно загадъчното, тъмното и необяснимото прави вампирската книга още по-примамлива. Ще се намери ли място за „стария“ мрачен и зъл вампир сред глутница „млади“, жадни не за човешка, а за животинска кръв вампири? Как ще бъде приет от младото поколение и ще се вписва ли в картинката на новопоставените „Ромео и Жулиета“ герои е само една загадка за запалените читатели. Още по-голям въпрос е, ще стане ли хитов бестселър романът, в който не се разправя за невъзможна любов между вампир и човешко създание, а в който се лее кръв, избиват се цели градове и доброто надвива злото?

Научната фантастика и бъдещето – предсказанията, които се сбъднаха.

И онези, които предстоят...

Саша Александрова

За много хора, без значение дали са активни читатели, или не, фантастиката изглежда като загуба на време и енергия за измислици. Ако оставим настрана предразсъдъците обаче и погледнем малко по-дълбоко, вероятно ще се изненадате колко голяма част от развитието на съвременния свят е била предвидена десетилетия по-рано от авторите на фантастика – често дори без те самите да го осъзнават.

Сбъднатите мечти

... и кошмари

През 1838 г. американският писател Едгар Алан По публикува „Повест за приключенията на Артър Гордън Пим“, в която подробно описва корабкрушението на малък кораб и съдбата на екипажа му. В произведението на По загиват всички пасажери с изключение на четирима матроси. След дълго лутане в морето трима от тях, измъчвани от нечовешки глад, изяждат четвъртия оцелял – Ричард Паркър. Дотук нищо необичайно. Вероятно така са мислели и всички читатели на По до момента, в който през 1884 г. в открито море не потънал корабът „Магнет“. Спасили се само четирима души, които поради безумния си (в буквалния смисъл на думата) глад, били изяли четвъртия си другар. А най-шокиращото било, че името на загиналия матрос било... Ричард Паркър.

Още по-голяма мистерия е удивителното предсказание, направено от Жул Верн в „От Земята до Луната“. В романа през

декември 1868 г. трима смелчаци приемат пътуване от Флорида до земния спътник, след което се приземяват в Тихия океан. Точно сто години по-късно сюжетът става реалност, а съвпаденията с произведението са повече от стряскащи. Към Луната се отправят трима американски астронавти, а ракетата „Аполо 8“ излита от Флорида. Месецът, в който се извършва мисията, е същият като в произведението – декември. Същото е и мястото на приземяване на кораба – само на четири мили от посоченото в романа. Размерите и масата на капсулата съвпадат почти напълно с упоменатите от писателя. Трябва да се отбележи също, че Жул Верн е написал 65 научнофантастични и приключенски романа. От 108 негови прогнози досега са се изпълнили 98. За останалите 10 може би трябва да почакаме още известно време.

През 1898 г. писателят Морган Робъртсън описва в романа си „Безполезност“ катастрофата на огромния кораб „Титан“. В произведението корабът потъва още по време на първия си курс, след като се сблъсква с айсберг. Доста познато,

нали? Измислицата става реалност само 14 години по-късно, когато най-големият строен дотогава кораб – „Титаник“, потъва на мястото, посочено в романа. Още по-странното е, че трагедията за малко не се повтаря през 1939 г. с минаващ на същото място кораб, наречен „Титаниан“. Това, което спасило екипажа от сигурна гибел, било шестото чувство на рулевия, който по неясни причини изведнъж започнал да крещи: „Стоп машина!“. Когато движението на кораба било преустановено, из мъглата изплувал огромен айсберг¹.

В дебютния си роман „Невромантик“, издаден за първи път през 1984 г., американският писател Уилям Гибсън създава литературния първообраз на интернет дълго преди масовизацията му. Тук познатите вероятно ще възразят, че мрежата ARPANET, предшественикът на World Wide Web, е създадена още през 60-те години на XX век. Но ако разгледаме по-подробно прежеждията на кибержокея Кейс в „Невромантик“, вероятно ще останете изненадани от яснотата на детайлите, с които Гибсън описва киберпространството близо тридесет години преди популяризирането на интернет в световен мащаб през 1990 г. Наричан „черния пророк“ на киберпънка, Уилям Гибсън предсказва изгрева на риалити телевизията и очертава концептуалните основи за бързия растеж на виртуалните среди като видео игрите и World Wide Web². Считан за емблематичен за жанра киберпънк, романът „Невромантик“ печели три от най-престижните награди за научна фантастика в света – „Хюго“, „Небула“ и „Филип К. Дик“³.

Още 16 години остават до създаването на изкуствен интелект според предсказание, направено от американския изобретател и футуролог Рей Курцвайл. Той

печели голяма популярност с книгите си „Епохата на интелигентните машини“ и „Епохата на духовните машини“. Изкуственият интелект е смятан за една от основните цели в няколко сфери, включително роботиката, психологията и компютърните науки. В научната фантастика често се правят нови прогнози за развитието на тази област, но някои от тях се оказват прекалено оптимистични. В „Една одисея в Космоса през 2001-та година“ Артър Кларк предрича съществуването на интелигентни машини през 2001 г. Когато тази година настъпи, много учени започнаха да се питат защо не са се оправдали очакванията на фантаста. Една от основните причини според специалистите е ориентацията на изследванията, която е предимно комерсиална.

Най-големите успехи в областта на изкуствения интелект в момента са в практическите сфери. Машини вече могат да приемат и анализират картина, да разпознават обекти и тяхното предназначение. Роботите вече са в състояние и да разбират собственото си местоположение, да планират движенията си и дори да разбират думи от човешкия език. Според предсказанията на Рей Курцвайл, през 2019 г. хората свободно ще говорят със своите роботи и компютри и няма да имат нужда от периферни устройства⁴.

А можеше...

През XX век безброй научнофантастични произведения прогнозирали невероятни открития, но и края на какво ли не. Въпреки техническите постижения, описани в романите на Жул Верн и сбъднали се през XX век, пророчествата на много писатели и режисьори си остават все още в сферата на фантастиката – летящи коли, пътувания до други планети, разговори на човешки език с домашни любимци...

Романът на Джордж Оруел "1984", написан през 1948 г., прогнозира, че през въпросната година на планетата ще властва нов световен ред, при който личните свободи ще бъдат заличени – плашещ, но несбъднал се сценарий.

През 1950 г. Айзък Азимов пише в разказите от сборника "Аз, роботът", че през 1998 г. роботите ще бъдат интелигентни и чувствителни довереници и помощници на хората. Вярно е, че днес в Япония съществуват роботи, които помагат на болни и възрастни хора, но те са доста по-примитивни от фикционалните създания на Азимов.

През 1966 г. Хари Харисън предрича, че през 1999 г. поради безконтролния прираст на населението светът ще бъде толкова пренаселен, че хората ще започнат да се изяждат един друг, за да намалят броя си⁵.

Разказът на Алфред Бестър "Човекът, който уби Мохамед" дава повод за създаването на редица книги и филми с обща тема „машина на времето“ – "Машината на времето", роман на Хърбърт Уелс, 1985 г.; "Завръщане в бъдещето", филм, 1985 г.; "Машината на времето", филм, 2002 г. и др. За реализирането на тази идея няма официални доказателства, макар да се счита, че Големият адронен колайдер⁶ може да предизвика пътешествие във времето.

Бъдещето

Преди години повечето хора не са вярвали в космическите полети, компютрите, дори цветната телевизия. Темпото, с което се развива цивилизацията, налага да се адаптираме към промените много по-бързо от преди. Замисляли ли сте се колко от абстрактните концепции на

научната фантастика биха могли да се сбъднат през XXI век?

През февруари 2001 г. британският писател сър Артър Кларк, известен на българските читатели с романите „Една одисея в Космоса през 2001-та година“, „Среща с Рама“, „Фонтаните на Рая“ и др., изброява 29 свои предсказания за възможното развитие на технологиите през XXI век и събитията, които предстоят⁷. Кларк изглежда е надценил скоростта, с която напредва човечеството. Но краят на века все още е далеч, а голяма част от фантастичните му прогнози вече не изглеждат толкова невероятни. Ето няколко от виденията на Кларк за нашето съвремие и близкото бъдеще (пълният списък можете да видите на www.arthurclarke.net):

2008 – град в развиваща се страна е опустошен от инцидентно детониране на атомна бомба в оръжеен склад. След кратък дебат на Обединените нации всички ядрени оръжия биват унищожени.

2012 – „космическите самолети“ (Aerospace-planes) навлизат в масова употреба.

2016 – съществуващите в света валути са премахнати. Универсална разменна единица става „мегават-час“.

2020 – изкуственият интелект достига нивото на човешкия. Отсега нататък на Земята съществуват две интелигентни раси.

2021 – първите хора стъпват на Марс.

2023 – точни копия на динозаврите са клонирани от компютърно генерирана ДНК.

2025 – неврологичните изследвания най-накрая водят до разбиране на всички усещания и директното приемане на сигнали от нервната система без помощта на сетивата става възможно. Резултатът е металният "Braincap" („мозъчна шапка“). Всеки, който носи този плътно прилягащ шлем, може да изпита цяла нова вселена от усещания, истински или измислени. Braincap се превръща в дар за лекарите, които по този начин могат да изпитат симптомите на пациентите си, намалени така, че да не им навредят. Изобретението революционизира и легалните професии, тъй като с негова помощ преднамерените лъжи стават невъзможни.

2040 – „универсалният репликатор“, базиран на нанотехнология, бива усъвършенстван – всякакви обекти, без значение колко са сложни, могат да бъдат създавани от необходимите суровини. Диаманти или гастрономически произведения на изкуството буквално могат да бъдат създавани от прах. В резултат агрикултурата и индустрията отшумяват, както и работата като цяло. Настъпва експлозия в изкуствата, забавлението и образованието.

2057 – на четвърти октомври се отбелязва стогодишнината от изстрелването на „Спутник 1“, зората на космическата епоха. Събитието се празнува от хора на Земята, Луната, Марс, спътниците Европа, Ганимед и Титан и в орбита около Венера, Нептун и Плутон.

2095 – създаването на "Space Drive" – двигателна система, действаща срещу структурата на пространство-времето – превръща ракетите в остаряла технология и позволява движение със скорост близка до тази на светлината. Изследователи се отправят към близките звездни системи.

2100 – Историята започва...

Тук скептиците вероятно вече са свили рамене със снизходителна усмивка. Но, ако ми позволите да цитирам самия Артър Кларк от предговора на „Една одисея в Космоса през 2001-та година“: „Действителността, както винаги, ще се окаже много по-странна“.

-
1. Литературни пророчества // Literaiko.com, 2012.
 2. William Gibson // Wikipedia, the free encyclopedia, 2012.
 3. Neuromancer // Wikipedia, the free encyclopedia, 2012.
 4. 19 години остават до изкуствения интелект // Izvanzemni.com, 05.05.2010.
 5. Технологии на бъдещето // Teenproblem.net, 22.02.2010.
 6. Голям адронен ускорител // Уикипедия, свободната енциклопедия, 05.11.2012.
 7. Beyond 2001 // ArthurCClarke.Net, February 2001.

„Вампирите на новото време“

1. Berman, Judy. Are These the Best Vampire Novels of the Century? // Flavorwire, 18.01.2012.
2. I Am Legend is named vampire novel of the century // Theguardian, 03.04.2012.
3. На какво се дължи маниакалният тинейджърски интерес към екранизациите по Стефани Майър? // Drugotokino, 21.11.2011.

Поетичните книги — елитарната страна на книгоиздаването

» Ваня Сухарова

Поезията е низ от думи и мълчания, тя не е за всеки. Тя е за хората, които могат да се наслаждават на малко думи с много значения, на мълчаливите мигове. Поезията не търпи неразбиране, тя е егоистично изкуство. Тя отхвърля всеки, който не я приема или не иска да я чуе. И точно в това се крие силата ѝ. Затова и можем да определим поезията като елитарно изкуство за отбрана и най-вече силно ограничена като брой публика. Всичко това превръща издаването на книги с поезия в истинско предизвикателство.

Справка в електронния каталог на Националната библиотека сочи, че през цялата 2011 година са били издадени 113 поетични книги от общо 10 318 заглавия, появили се през годината. Поне толкова са депозираны. Изводът – средно на всеки сто книги една е поетична.

Издаването

Две са основните практики за издаването на поетична книга – така нареченият „самиздат“, при който авторът сам спонсорира и разпространява книгата си, както и класическият вариант с издателски договор, с уредени авторски права и хонорар за поета. Естествено, всеки автор мечтае за втория вариант. Но повечето от издателствата избягват да залагат на поезия, защото при нея няма гаранция, че тиражът ще продължава да се купува след 6 месеца. А всичко, което не е комерсиално, е рисковано. Така цели планини

поетични томове залежават в складовете на издателствата. Затова и много автори, особено ако са неизвестни и не обещават добра пазарна реализация, след като почукат на вратите на няколко издателства, които не им отварят, издават книгата си сами. Разбира се, това обичайно са и автори, които издателствата са преценили, че не биха могли да наложат, че художествените качества на техните книги не биха могли да привлекат читателския интерес.

Много разпространен проблем със самиздатските издания е това, че те се правят в печатници, без каквито и да било специалисти в областта на книгоиздаването. Първо, част от тях имат откровено неприятен вид, второ – „заобикалят“ Закона за депозирането и не след дълго потъват в нелегалност. Така след 20 години за съществуването на много автори няма дори да се подозира, защото техните книги няма да ги има в библиотеките. По този начин повечето поетични книги у нас се оказват „нелегални“.

Другата страна на издаването

От друга страна, някои от най-красивите библиофилски издания са „притежание“ на поезията. И това е напълно оправдано – текстовете са кратки и позволяват красиви илюстрации, без да се нарушава целостта, книгите са сравнително тънки и може да се инвестира в красиво книжно тяло.

Изключително ценни са изданията със стихове от утвърдени автори и оригинални илюстрации от изключителни художници. Такива издания са в ограничен тираж с номерирани екземпляри, сред които си заслужава да се отбележат изданията на Борис Христов с офорти на Милко Божков, „Литографии“-те на Светлин Русев и Константин Павлов, библиофилското издание на Любомир Левчев с оригинали на Стоимен Стоилов, Николай Майсторов и Георги Трифонов. Разбира се, има и други от този ранг, като книгите обичайно са оформени в красиви дървени кутии, като албуми или с ръчно пришити ко̀ли.

По-масовият случай обхваща книги с добри илюстрации, напечатани върху хубава хартия, с добре оформени качествени корици, с гръбче и крилца.

Донякъде можем да включим в тази категория и поетичните книги, които се продават в комбинация с аудио диск с песни по стиховете на автора, или изпълнения на стиховете от професионални актьори, но най-често това е комерсиален подход, насочен повече към масовост, отколкото към уникалност на изданието.

Тук можем да включим и книжките с детска поезия, които винаги са илюстрирани или оформени с приложения, всякакви прикрепени елементи и дори устройства, издаващи тематични звуци.

За финал

Поетичното изкуство си има малка, но константна аудитория и може да си позволи лукса да се появи в прекрасно книжно тяло и с по-висока цена. И ако приемем, че книгите са най-добрият интериор, поезията спокойно би се вписала като незаменим детайл в него.

ПЪРВАТА КНИГА – ЛЮБОВ ИЛИ РАЗОЧАРОВАНИЕ?

» Даниела Ковачева

Бременните майки купуват дрешки, щастливите баби плетат чорапчета, очакващите татковци сглобяват креватчета... А там някъде, в корема на мама, едно малко същество скучае и чака някой да му прочете книжка. В тази статия ще засегнем някои от последните изследвания, които ни показват, че читателят у нас се формира много преди да се научим да разпознаваме буквите.

В своята лекция „Какво научаваме преди да се родим“ журналистката Ани Мърфи Поул ни запознава с някои факти относно пренаталното обучение на плода. Опирайки се на доказателства от психологията и биологията, тя написва книгата си „Начала“, в която разглежда темата за „зародишния произход“*. И така, първият опит, за който разказва Ани Поул, е свързан с майчиния глас. Оказва се, че едно от нещата, които разпознава отрочето след раждането си, е именно гласът на майка-

та, който го е съпровождал от 4-тия до 9-тия месец на бременността. Нещо повече, учените успяват да докажат, че вниманието на новороденото лесно се привлича с прочита на текст, който вече му е бил четен по време на вътреутробното развитие. Друго изследване, публикувано през 2010 г., показва, че новородените плачат с интонацията на майките си.

Ролята на пренаталното обучение е разглеждана и от учението на дъновистите. Те го наричат „духовна галванопластика“. Теорията им е, че всичко, което чувства и мисли майката по време на бременността, изгражда характеристиките на личността, в която ще се превърне плодът.

Ето защо е важно запознаването на все още нероденото със света на книгите и изкуството. Макар то да е много далеч от разбирането на текста и пресъздаването на картините, описани в художествена-

та литература, горепосочените изследвания ни показват, че първите стъпки в четенето са свързани със слушането. Ембрионът усеща ритъма на думите и изразителността на майчиния глас, в които по-късно ще открие наслада и удоволствие.

Следващата стъпка при отглеждането на детето е ранното обучение. Два от най-известните методи при него са тези на Доман и Зайцев. Те са предназначени за интелектуалното развитие на възраст между 0 и 7 години. В този период детето опознава света около себе си и е много по-възприемчиво, отколкото повечето родители предполагат. „Методът на Зайцев“ и „Ранно обучение за четене по метода на Доман“ са две системи, базирани на зрителното възприемане. При първата се използват кубчета, на чиито страни са изписани срички, съставени от една гласна и една съгласна, като всяка

страна е оцветена в различен цвят. При втория метод се използват картончета с цели думи. Тук от съществено значение е не само зрителната памет на детето, но и слухът му. Освен да показва думите, от родителя се изисква и да ги произнеса. Важното при двата метода на обучение е те да стават под формата на игра.

Книгите ни помагат да възприемаме света около нас. Те ни задават въпроси и в същото време ни даряват с отговори. Разигравайки различни житейски ситуации в сюжетите си, без да го осъзнаваме, те ни посочват правилното и грешното, разграничават доброто от злото. Да възпитаеш читател, да стимулираш детето си само да посегне към книгата преди задължителните училищни списъци, е отговорност, която поема всеки един родител.

* Научна дисциплина базирана на теорията, че здравето и благополучието на човека са повлияни от 9-те месеца, които прекарва в утробата. Появява се преди около две десетилетия.

- Pael, Annie. What we learn before we're born // TED: Ideas Worth Spreading, 11.2011.
- Схема за ранно обучение за четене по Доман // Дребчо, 3.12.2009.
- Ранно обучение по Зайцев // Дребчо, 25.11.2009.
- Евгения. Пренатално възпитание (по Петър Дънов) // Енергия и сила, 12.06.2009.

Тактилните издания – актуална тенденция в дизайна на книги за най-малките

» Капка Кънева

Когато през 1979 г. Питър Хейниг издава своя труд, посветен на историята на подвижните книги, той избира да постави върху обложката следния цитат от английския историк Пърси Мюър: „Детските книги са може би най-ефимерните от всички печатни издания. Евтините методи, по които са били произвеждани, и нещадащото третиране, което са призвани да понесат, съкращават продължителността на съществуването им.“ По-нататък, в увода, П. Хейниг перифразира: „Самите книжки рядко траели дълго, тъй като малките пръстчета активирали механизмите нетърпеливо и небрежно.“ Куим Короминас, известен колекционер на пространствени книги и играчки, също засяга темата: „Днес задачата да бъде попълнена част от историята с намирането на някои от тези прости,

скромни, изпълнени с въображение играчки в добро състояние става все по-трудна, защото не бива да забравяме, че имаме работа с хартия – материал много уязвим в детските ръце – и в този смисъл запазването на такива образци има допълнителна стойност.“ --

До голяма степен в отговор на осъзнаването на проблема с нетрайността на книгите от миналите столетия, една от водещите тенденции в книгоиздаването за деца на запад днес е да се използват подобрени и осъвременени, носещи печат материали. В резултат почти всички детски книжки са снабдени с корици от твърд и плътен картон с пълно или частично покритие от лак или ламинат. Такива страници се късат по-трудно, а мокренето и допирът им влияят по-мал-

ко. Тази тенденция в най-голяма степен се наблюдава при пространствените издания. Създателите на нетрадиционни книги за най-малките стигат дори по-далеч – през последните години съвсем не са рядкост такива, изградени изцяло или с елементи от прозрачна плака, гумиран дунапрен, текстил, кожа, фина пластмаса, винил или друг алтернативен, носещ печат материал. Често това става в традицията на „Предкниги“ на Бруно Мунари. Освен устойчивост и здравина, релефните структури с различна плътност по страниците на изданията, придават модерна визия. Прозрачните елементи провокират любопитството, спомагат за комуникативността на продуктите, пораждат почуда и дават нови и нови възможности за игра.

Но устойчивостта на изданията е само една от причините за навлизането на алтернативните материали в пространственото книгоиздаване. То е провокирано в не по-малка степен и от популяризирането на изследвания, според които досегът до разнородни повърхности и тяхното изучаване с пръсти помага

за усъвършенстване моториката на ръцете и стимулира умственото развитие на детето. Тази цел преследват и немалък брой издания от каширана мукава, в които илюстрирани страници са щанцовани неголеми кръгли отвори. Те дават на най-малките възможността в контекста на конкретна история да раздвижват „крайниците“ на различни герои, промушвайки пръстчетата през дупките. Обикновено страниците на тези книги имат заоблени краища, за да се избегне опасността острите ръбове на мукавата да наранят малкия читател.

През последните години издателите масово избират да стимулират сензомоторните възприятия на най-малките, като възлагат на художниците да проектират тактилни книжни тела (нерядко поредици), които предлагат сред страниците си от хартия или картон гама от парчета от друг, специфичен на допир материал. Различните по структура парчета могат да са апликирани или прикачени по друг начин към книжното тяло. Широко разпространена е практиката те да бъдат поставяни в джобове от по две шанцовани

Мека водоустойчива книжка за вана от тактилната книжна поредица Soft Shapes. Илюстрации и графична концепция Б. Филипович.

Guibbaud, Christian, *Le Petit Chaperon rouge: Une histoire à toucher* – тактилна книга, адаптация по Ш. Перо. Илюстрации и графичен дизайн Л. Тимерс, 2007

Корици на книжки от тактилната поредица на издателство Milan

и прилепени една към друга страници. Така алтернативният материал, който се подава през отвора от щанцата в съответната страница, е здраво прикрепен към книжното тяло, а книжките остават лесни за разглеждане. Атрактивен съвременен пример е тактилната поредица на издателство „Milan“, „Истории за докосване“. Художник на квадратните малоформатни книжки, предназначени за деца над 2 години, е Лео Тимерс. В една от последните книжки от поредицата, Кристиан Гибо предлага лек и весел прочит на класическата приказка от Шарл Перо „Червената шапчица“. Рисунките, изградени от петна в активни тонове, без контур, се проектират на бял фон. Кратките текстове в безсерифен шрифт в черно изискват участието на родителя в процеса на четене. В основни линии новата версия е вярна на оригинала. Разликата се състои в това, че тук Вълкът с подвижни кръгли очи и големи рошави уши, които детето може да пипне, всъщност никого не изяжда. Лудориите му се изчерпват с това да скрие

Бабата на Червената шапчица в шкафа, за да посрещне момиченцето, пременен в триизмерна нощница от истинска колона дантела. Затова и на финала, наместо да бъде убиван, той е окачен на едно дърво, за наказание.

Сензомоторните операции стимулират и тактилните книжки за вана, проектирани и илюстрирани от Боб Филипович. Техен адресат са децата в яслена възраст. Тиражирани са върху мек материал, наподобяващ гумиран дунапрен. Пластичните илюстрации на изданията са предназначени за занимателни игри по време на къпане. Цветовете, цифрите, различни птици и животни са представени стилизирано, изградени от цветни петна. Придружават ги кратки пояснителни изречения. И тук те предполагат ангажиране на родителя в играта. Различните фигурки най-малките могат с лекота да изваждат от страниците, а след като си поиграят с тях, да ги прикрепят обратно, като парчета от пъзел. Опасността от объркване

художникът е предотвратил, като е изобразил силуетите на елементите в основата на изрезките, в които би следвало да се подредят.

Като тактилни можем да окачем и две от картинните книги с илюстрации от младата белгийска художничка Ан Ербо. В тях детската сетивност се провокира не от съпоставката на различни на допир материали, а от деликатни импрегнирани релефи или полушанци в полето на страниците. Първият реализиран пространствен проект на А. Ербо е „Понеделник“. В структурата на материала, върху който са отпечатани някои от страниците, се откриват едва-едва, с докосване, леки грапавини-снежинки с различна плътност. Щанца със силуета на къщичка в изчистената корица с дискретна типографска заглавка ни запознава, още преди да сме отворили книгата, с нейния главен герой – пингвинчето Понеделник. Отпечатан върху титула, неговият портрет в цял ръст се помества в изрезката, а матовата белота на гладката хартия контрастира приятно с тази на импрегнираната и лакирана твърда корица. С отгръщането на първа страница, Понеделник изчезва, за да го видим отново в края на книгата. Нежните си илюстрации на фолио А. Ербо изгражда с акварел в деликатна, студена гама, като разчита на релефа да подсили усещането за една малко тъжна снежна приказка.

Друга тактилна книга с дизайн на А. Ербо е „Малки климатични прогнози“. Тя показва пътешествието на облаче, излязло от кафениче. Заедно с него, децата преминават през това издание „с прозорчета за отваряне и откриване, зад които в пристройките, дърветата и домовете, се крият малките климатични явления на сърцето“. Страниците в книжното тяло представляват частич-

но подлепени, двустранно напечатани двойки листа, с полушанцовани прозорчета. Техните ръбове трябва да бъдат до-разкъсани и повдигнати, за да се открие ново изображение. Начинът, по който А. Ербо е изградила илюстрациите, допълнително затруднява откриването на прозорчетата единствено посредством гледане. Изящните изображения в пастелни тоналности са композирани на колажен принцип – сенките от ръбовете на фотокопираните парчета създават илюзия за процепи на места, където такива не съществуват. Затова детето трябва да открие истинските процепи като гали повърхността на страниците с пръсти. Богатата и разнообразна структура на разтворите превръща процеса на търсене в удоволствие, зарежда го с вълнение. За малкия читател на тази лирична история без думи остава и възможността по-късно да се изненада отново от някое пропуснато при предишните разглеждания прозорче.

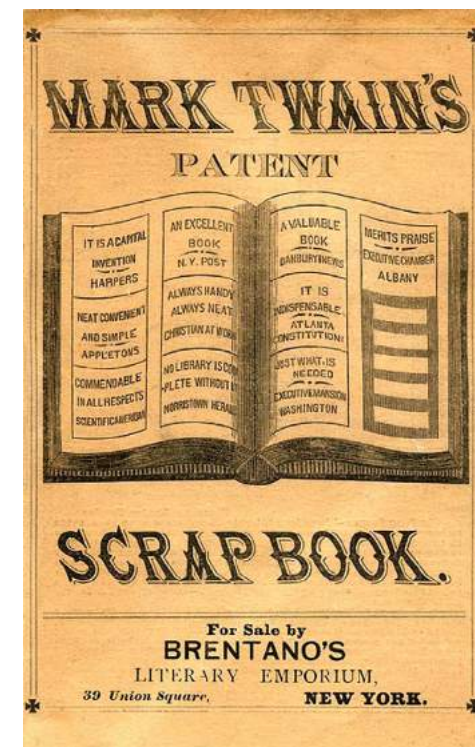
„Чадърчето на мадам О“ с дизайн и илюстрации от Мартин Перин е още едно съвременно тактилно издание с изящна визия. В него вложки от паус с различен релеф се редуват с плътни лакирани страници. Текстът разказва разбираемо на най-малките историята на възрастна дама, която открива отдавна изгубения си съпруг, преследвайки полетяло с вятъра чадърче. Палитрата на художничката включва червено, зелено, три степени на черно, бялото на лакираната хартия и играта на стойности при наслагването на пауса. Контактът между материите се осигурява от правоъгълни прозорчета и изрезки. Те целят асоциация с вътрешния дизайн на японски павилион. Сам по себе си, изборът на полупрозрачни структури също има за цел да наподобява елементи от интериора, характерни за азиатската култура.

ART BOOK ПЪТЕВОДИТЕЛ

» Яна Аргиропулос

Книгата се променя. Винаги е било така – от рисунките в пещерата до електронната книга с безброй приложения. Тя извървява пътя наред с нас, съобразява се с нашето собствено израстване и така оформя един своеобразен пътеводител на историята на човешкото развитие. В нас изначално е заложен инстинктът да творим, да създаваме семейства, да градим домове, а след това да запечатваме всичко в спомени или снимки, които да разказват историята ни. Това е една книга на живота, написана несъзнателно, без определена форма, но с богато и сложно съдържание. Все пак у някои се появява и едно друго желание – да добавят към тази книга реалност, за да могат да я държат в ръцете си, да я разлистват, да я разглеждат или да я показват, да й придават материалност – така казано изглежда съвсем естествено. Тези хора обаче не са книгоиздатели, по-скоро бих ги нарекла „книгосъздатели“.

В края на XIX век във Франция се появява нов термин, обединяващ понятията за книга и изкуство в едно цяло – “livre d’artiste”¹. Това е книга, концептуално повлияна от теченията в изкуството, създадена не само от писател или книгоиздател, но най-вече от артист, художник. Определението е абстрактно и не съвсем конкретно. Преведено буквално на английски звучи като “artist’s book” и е без точен аналог в българския език. Илюстрациите и оформлението в тези книги са водещи и се разчитат като мета-текст, а не просто като допълнение към основния. Това модерно разбиране за книгата като обект (“livre objet”²) се развива много бързо и претърпява различни промене-

Единственият сполучлив патент на Марк Твен, който носи на писателя близо 50 000\$

ни. Днес границите вече са се размили и почти са изчезнали, за да може всеки „не-художник“ или „не-специалист“ да се възползва от неопределеността на “livre d’artiste”, създавайки нови арт книги.

Паралелно с появата на “livre d’artiste” в Англия и Америка започва да се говори за “scrapbooks”³ – книги албуми със залепени изрезки от хартия и платове. Тези „бележници“ много наподобяват “livre d’artiste”, но се различават в естеството си на семейни албуми, книги-пазители на спомените. Те също биват повлияни от тенденциите не само в модата, а и от жи-

М. Перин забавлява и провокира най-малките с щанцовани отвори и в свои авторски поредици. Архитект по образование и майка отскоро, художничката е силно заинтересувана от начина, по който въздействат на най-малките обектите от заобикалящия ги свят. Като се съобразява с теориите за възприятията на бебетата, М. Перин създава за тях серии пъстроцветни и контрастни книжки от плътен картон. Особено важен елемент в тях са перфорациите, които имат за цел да стимулират малките пръстчета.

Понякога тактилни книги биват произведени, за да ангажират вниманието на слепи деца или на такива с нарушено зрение, наред със стимулирането на сетивните възприятия на нормално виждащите. Френската организация Les Doigts qui Révent (в превод „пръсти, които сънуват/мечтаят“) посвещава през 1993 г. дейността си основно на такива проекти. Продукцията ѝ включва в голямата си част тактилни версии на вече съществуващи книги. Изданията са реализирани на ръка – по страниците от картон, плат, кожа или канаваца най-често са импрег-

нирани или апликирани релефни изображения от разнородни материали. Освен на виждането чрез допир, създателите им залагат и на активните, силно контрастни цветови съчетания, за да стимулират зрението на трудновещащите. Своеобразните илюстрации са винаги придружени както с типографски, така и с релефен брайлов текст, като понякога той е импрегниран върху страници от прозрачна плака. Тя предпазва апликациите и позволява да се разграничат изображенията от текста, в случай че към книгата прояви интерес и дете с нормално зрение.

Илюстрации:

- Guibbaud, Christian, Le Petit Chaperon rouge: Une histoire à toucher – тактилна книга, адаптация по Ш. Перо. Илюстрации и графичен дизайн Л. Тимерс, 2007.
- Herbauts, Anne, Lundi – тактилна книга. Илюстрации и графична концепция А. Ербо, 2004.
- Herbauts, Anne, Petites météorologies – тактилна книга. Илюстрации и графична концепция А. Ербо, 2006.
- Lestrade, Agnès de, Le parapluie de Madame Hô – тактилна книга. Илюстрации и графичен дизайн М. Перин, 2007.

Авторски тактилни издания на М. Перин, 2007

Статията е публикувана за първи път в списание ProГрафика 2, 2009

вота на създателите им през годините. Но от друга страна това, че не са направени от професионалисти, ги прави по-малко значими и някак недостойни, за да бъдат наредени сред произведенията на изкуството или поне в библиотеките, които приютяват делата на книгоиздателите.

Кралица Виктория и принц Алберт в Бъкингамския дворец, 30 юни 1854. Фотография Роджър Фентън, Royal Collection Trust. © Her Majesty Queen Elizabeth II, 2012

За пръв път подобен албум е издаден през 1826 г. Това е сборникът с поезия "Manuscript Gleanings and Literary Scrap Book" на Джон Пул, превъзходно илюстриран под формата на "scrapbook". Едва през 1980 г., благодарение на Мерилен Кристенс, този вид книги започва да се популяризира. По време на Световния конгрес на архивите в Юта, САЩ, тя представя серия от скрапбук албуми, проследяващи историята на нейното семейство. Така се поставя и своеобразното начало на скрапбук манията в Америка, а по-късно и по целия свят.

В България по това време единственият еквивалент на тези книги са лексиконите, които приятелските шегички и закачливите рисунки превръщат в един мил спомен от ученическите години⁴. Те обаче нямат статута на книга, а и не биха могли да го придобият в една социалистическа държава, където книгоиздаването е строго контролирано.

Да се върнем назад – в началото на XIX в. американците обичат да експериментират и да създават нови неща. Третият президент на САЩ – Томас Джеферсън, е може би първият и единствен политик, който се занимава със скрапбук книги. В своите лични дневници той добавя извадки от вестници с информация за себе си и политическите си ходове. През 1820 г., когато вече не заема поста на президент, той посвещава свободното си време на любимото хоби и създава скрапбук с текстове и цитати от различни екземпляри на Библията. Тази книга Томас Джеферсън озаглавява "The Life and Morals of Jesus of Nazareth"⁵.

По това време и Марк Твен е изключителен привърженик на скрапбук книгите. В продължение на години той се занимава с такива – прави ги, колекционира ги, носи ги навсякъде със себе си и запълва страниците им със сувенири, картинки и статии за литературните си творби⁶. Скоро започва да се уморява от постоянното нанасяне на лепило на ръка и през 1872 г. патентова "Self pasting scrapbook" – празна книга с тънък слой лепило на всяка страница, така че залепянето на спомени да става по-лесно и приятно. Почти 30 години след това на пазара вече има 57 различни вида от неговите албуми, а "Self pasting scrapbook" се оказва единственото изобретение на Марк Твен, което му носи приходи⁷. Днес, в интернет на http://www.pbs.org/marktwain/scrapbook/01_tom_sawyer/index.html може да се от-

крие интерактивен скрапбук за живота на писателя, който е вдъхновен именно от доходоносната му идея...

По същото време в Англия кралица Виктория прави такива албуми, излагайки ги на показ в Кралския дворец. На нея също е посветен интерактивен скрапбук онлайн на www.queen-victorias-scrapbook.org.

Обратно към съвременното – известният художник, звездата на поп арт културата, Анди Уорхол е поредният голям привърженик на скрапбук. Той е запечатал живота си в цели 42 тома, украсени с фотографии, рисунки и статии от вестници и списания⁸. Днес всички те се пазят в музея Andy Warhol, наред с перуките му, публикуваните му материали и още много други негови вещи.

В XXI в. scrapbook е арт книга, която всеки може сам да създаде, а след това да публикува в интернет. В повечето случаи издателска помощ въобще не е нужна, както е и с "livre d'artiste". Но докато книгата на артиста е рамкирана от пределите на концептуалното изкуство и остава зад стъклата на музеите и галериите, scrapbook е много по-достъпна, позволявайки на обикновения човек да бъде едновременно читател и „книгосъздател“. Тя вече запазва спомена не само за развитието на семейството, но и за първите стъпки на детето, неговото дипломиране, пътешествия в чужбина или се превръща в енциклопедия, сборник с разкази и поезия, книга на авантюристи, мечтатели – един своеобразен пътепис за въображението на човека.

Някои книгоиздатели и търговци откриват потенциал за печалба в това поле и в Америка, Русия и голяма част от Европа вече в почти всяка книжарница могат да

се закупят материали за изработката на скрапбук, както още книги и енциклопедии с информация и помощ за начинаещите скрапбукъри. Някои от най-добрите „книгосъздатели“ вече са известни и издават автобиографиите си или просто книги със съвети и трикове за правене на скрапбук. В интернет има хиляди сайтове и видеа, посветени на най-красивите и интересни скрапбук книги и тяхното изработване.

Книгата вече не е просто хартиена или електронна, не е само произведение на изкуството, учебник, помагало, носител на художествена литература или на научен текст. Тя се изплъзва от ръцете на книгоиздателите и започва да придобива нови форми и значения. Не е вярно, че интернет и новите електронни технологии променят съдбата ѝ. Всъщност човекът, винаги търсещ, винаги стремящ се към новото, винаги готов да експериментира, отказващ да приеме, че нещо може да има само един облик и предназначение, е този, който постоянно променя съдбата на книгата. А ние, книгоиздателите, трябва да я оставим в неговите ръце и да участваме във всяка иновация. Кой знае? Може би така ще създадем един пътеводител, описващ невероятните приключения на книгата и нейния читател.

1. Adamowicz, Elza. The livre d'artiste in Twentieth-Century France // Oxford Journals: French studies. 2.04.2009.

2. Пак там.

3. Turning Trash into Treasure: A Brief Scrapbooking History // Rubber stamping fun. 2009.

4. Инвентарна книга на социализма. Състав. Яна Генова, Георги Господинов. София, Прозорец, 2006, с. 28.

5. Wagner, Jennifer. History of Scrapbooking // Life 123. 2012.

6. Mark Twain's Interactive Scrapbook: "A Valuable Book. Just what is needed" // PBS. 2012.

7. Пак там.

8. The Andy Warhol Foundation for the Visual Arts 20-Year Report 1987-2007. Bers, Rachel. New York, The Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, 2007, p. 51

Един разговор с Марин Бодаков

» Яна Аргиропулос

» Илияна Бенюва

Поет, литературен редактор във в. „Култура“ и не само. Марин Бодаков е отдаден на книгата и студентите си преподавател във Факултета по журналистика и масова комуникация и, честно казано, именно с това ни спечели за свои събеседници и съюзници в борбата в полза на книгата, четенето и доброто образование.

Марин Бодаков. Снимка Светла Стоянова

Качествено ли е образованието в България? Къде се крие основният проблем – в началното, в средното или във висшето образование; в преподавателите, в учениците, студентите или в родителите? Каква е ролята на книгата в образованието? Какво подтиква него самия да бъде преподавател?

Искахме да направим интервю с г-н Бодаков и да засегнем въпроси, касаещи слабите страни на българското образование и визията му върху реформите, които биха могли да се въведат, за да го подобрят. Получи се подробен приятелски разговор, за съжаление, с леко негативна нотка.

М.Б.: За проблемите в образованието обичайно набеждаваме училището. Според мен обаче проблемът идва преди всичко от неспособността на родителите да формират у децата си ясен критерий за смисъл. Те най-често пренасят отговорността да възпитават своите деца на училището.

То, от своя страна, абдикира от задачата да възпитава, а доколко образова, е съвсем друг въпрос...

Я: У студентите и преподавателите се усеща някакво отегчение като че ли?

Ние имаме първосигнални критики спрямо всичко. Много едри критики – към целия факултет, към цялата специалност, към целия курс... И никога не се опитваме с миши стъпчици да променим ситуацията – и то не за да се чувства целият факултет, цялата специалност, целият курс щастлив, а самите ние да се почувстваме малко по-уютно. Дали отегчението от борбата за смисъл няма за посестрима мързела? Мързелът... да полагаш дълго и последователно невидими усилия, преди те да добият видим, макар и малък резултат. Ето, вие ще имате явен израз на своите усилия. По-добър или по-лош, но резултатът ще е едно списание. И то ще е начало на професионалния ви път.

Навсякъде има по-силни, има и по-слаби преподаватели. Има ентузиастични, има и възпиращи колеги. Но каквито и да са, те са защитили конкретен професионален ценз, който следва да бъде оползотворен. Но от кого? Това, че голяма част от студентите не се появяват на лекции и упражнения, в най-добрия случай означава, че те вече работят. Те работят, за да се препитават, за да изпитват самостоятелност – финансова и прочее, да се отъркат суетно у светилата на деня, които са ги наели евтино на работа, да се отъркат и у силните на нощта, както би казал поетът Георги Рупчев. Когато за един журналист или за един издател, или за един PR специалист светът започва само с него и свършва само с него и собствените му вкусове, той се самозачерква като комуникатор. Той общува само със себе си, което в по-мрачни часове бих нарекъл самодоволство. Ние се нуждаем от външни опорни точки, от спаринг партньори дори, които да развият собственото ни мислене. Тук наистина се трупа теоретично знание, друг е въпросът, че най-вероятно дисциплините болезнено се съчленяват една с друга. Но тук поне се полагат основи – умният студент веднага ще усети живото и мъдрото в основите.

Я: Как да променим това усещане за задължение? Влизаме в една матрица – първо в училище, после в университета, а след това пренасяме това чувство, че правим всичко по задължение, и в работата?

И: И как да вдъхнем на децата увереност, че това, което правят, има смисъл, че ги развива? Има много примери във висшето образование за хора, които записват произволна специалност само защото според тях е хубаво да завършат нещо.

Има достатъчно хора, случайно попаднали тук. И не само тук, разбира се. Усещането за „безполезност“ във вашата специалност се забелязва при тези, които

всъщност обичат лицемерно четенето, литературата, книгите. За мен решението е любовта. Защото аз обичам да чета и да пиша – и любовта към книгата ме кара да се чувствам жив. За мен тя не е загуба на време. За мен книгата, следователно литературата е единственият начин, по който мога да спомагам обществото да не крее. Ако гледаш на книгата като на средство за разпространение на смисъл, било то на истина, било то на красота, било то на практическо знание, то ще намериш мястото си точно чрез обичта към книгата и в по-едри проекти. Казвам „по-едри проекти“ неслучайно, защото обичта смирява, учи на търпение. Тогава книгата е съдба. Иначе се превръща в случайност, административна принуда, снобизъм...

И: Ако се върнем към началното образование, как бихте обяснили факта, че децата в 1-ви клас отиват с огромно желание на училище, а във 2-ри, 3-ти до 12-ти клас то вече е изчезнало? Кен Робинсън твърди, че образованието, на което сме свидетели в момента, не подпомага развиването на собствената ни креативност...

Не съм сигурен, че това, което ще кажа, е траен отговор. То се основава на частичните ми наблюдения върху моето собствено дете, което искаше да ходи на училище, за да бъде голямо, а сега има задръжки да ходи на училище, тъкмо защото не иска да порасне. Не иска да порасне там, за да съхрани въображението си като инструмент за общуване със света. Да, според мен гигантското предизвикателство е как да се съчетаят ерудицията с интуицията. Струва ми се, че в българското училище се цени преди всичко ерудицията, сведена до зубрачина, а въображението (или това, което ти наричаш креативност) е поставено в слаба позиция. Много по-лесно се работи с ученици, които възпроизвеждат механично очакваното от тях. Много по-трудно е да се учиш от собствените си ученици. Затова се изисква емоционал-

на интелигентност. Много по-трудно е да проявяваш това у тях, което те още не подозират, че съществува. Не всеки е достатъчно търпелив, не всеки е достатъчно алтруистично настроен, за да го прави. Иначе просто училището произвежда евтина работна ръка.

Я: Ще го променим ли това образование? Така че да не е отегчително и да не инфектира?

И: Как бихте искали да протече образованието на вашите деца? За да нямат те усещането, че губят фантазията си, ходейки на училище.

С малки стъпки в посока, която смятаме за полезна, тъй щото островите на нормалност да се съединяват в архипелази. Като бивш съветник на председателя на НС по културните и образователните въпроси вече съм убеден, че едри проекти са невъзможни.

И: А според вас ако се започне реформа в образованието, откъде трябва да се започне? От възпитанието преди училище, от началното образование, средното или висшето...?

Образованието не бива да подготвя конформисти. Трябва да те научи, буквално и преносно, да четеш в контекст, тоест да сравняваш, да имаш усещане за време, тоест за историческа дълбочина и за бъдеще. Не може образованието да бъде сведено до изискванията на пазара. Аз искам да имам здрави и радостни деца, а пазарът няма как да ги направи щастливи.

Я: Питър Брук казва, че в разговорите с хората човек опознава себе си. На мен ми се струва, че в училище и в университета тези разговори липсват. Липсва опознаването на себе си чрез другия.

Има твърде много студенти – и твърде малко индивидуална работа с тях. Може би ако университетът беше отделен като кампус, ако прекарвахме повече време заедно, а не бяхме разпръснати в един все по-голям и разцентриращ ни град...

Никога не съм искал да бъда преподавател, камо ли да правя академична кариера. Видно е, за съжаление, че тя не ме интересува. Продължавам обаче да търся хората, с които да ми е интересно, хора, в които намирам смисъл и които намират смисъл в мен. Моята любов към книгата се свързва с вашата любов към книгата. Дали обичаме едни и същи книги е друг въпрос, но обичаме книгите. Обичаме нещо, което е все по-застрашено. Не говоря ни най-малко в метафоричен план – застрашено в нашите политически условия, преди всичко, защото виждате, че двигателят за публичен възход е да си чел пренебрежимо малко, да знаеш малко и светът да започва с тебе.

И: Т.е., ако трябва да завършим позитивно с един призив към децата, учениците и учителите, това ще е да четат повече?

Я: И да обичат?

Не, аз не мога да кажа „обичайте!“. Мога да кажа: Обичайте се тъй, все едно, че сте книга. Защото ние в действителност сме като книги – написвани, редактирани, препрочитани...

Я: С петна по страниците...

С петна по страниците, със скъсани страници, с подчертавания...

И: И с подвързии...

Кой е със суперобложка, кой – джобно издание, но... но всички ние сме застрашени книги.

ФАКТОРИ „УБИЙЦИ“ НА ЧЕТЕНЕТО

» **доц. д-р Милена Цветкова**

Имам неизкореними пристрастия към „най-консервативната“ културна практика – четенето. По навик. Ако навикът е втора природа, при мен явно е единствена. И съм убедена, че ако искаме да ни наследят алтернативно мислещи хора, ако искаме да си обособим управляващ елит в икономиката на знанието, е нужно да посочим с пръст „убийците“ на оптимизма в полето на книгата и на самото четене.

Фактори на колебанията в жизнеността на четенето

Училището:

- превръща четенето в задължение
- редуцира формите и типа на учебно съдържание за четене
- налага ограничен списък с произведения за четене (т.нар. „канон“)
- регламентира управляемост на четенето
- не учи на самостоятелно търсене според индивидуални потребности

Семейството:

- не демонстрира с четене любов към четенето
- налага лични предпочитания в начините на четене и обектите на четене
- санкционира алтернативите на поколенческото си разбиране за четене

Библиотеката:

- ограничава се до своята консервираща функция
- избягва комуникацията с читатели
- плаши неопитните
- декласира се от лидерската скала на комуникационните институти чрез неадаптивност към цифровата среда

Милена Цветкова. Личен архив, 2012

Обществото:

- осакатява определението за четене
- налага отминали и задържащи тенденции в четенето
- остракира новите (медийно различните) читатели
- генерира книжен негативизъм с отказа от конвенция за реновираните практики на четене и с обвинения към младите в нечетене

Readicide – как училищата убиват четенето

Read-i-cide е неологизъм, който означава систематично убиване на любовта към четенето, произтичащо от нелепите, ограничаващи индивидуалността и затъпяващи практики в училищата¹.

На представянето на книгата си „Grimm Tales for Young and Old“ (2013) Филип Пулман сравни начина, по който се преподават книгите в училищата, с мъчение. Писателят е убеден, че учителите „болезнено“ разкъсват историите в опита си да тълкуват „какво е искал да каже авторът“. Резултатът е, че учениците намразват книгите. Според Пулман, вместо да бъдат изпитвани и изстисквани за верни отговори, на децата трябва да им бъде оставено време да се забавляват сами с историите.

Изходът? Нова категория учители. Проучването на Европейската комисия от 2011 г., изготвено за Комисията от мрежата EURYDICE, показва, че е време училищата да осигурят специалисти по овладяване на четенето, които да подпомагат не само учениците, а и учителите. Спасението на ученическото четене може да се случи и ако учебните материали са адаптирани към текущите и конкретните потребности на времето и ако на учителите се осигури продължаващо професионално развитие и в науката за четенето.

Родителите – пасивни или хиперактивни

Повелителното наклонение „чети!“ е безспорен „убиец“ на мотивацията за четене. Но то не е родено в класната стая.

Авторът на книгата "Средно училище: Най-лошите години в живота ми" Джеймс Патерсън твърди, че за много от децата в днешно време „четене е нещо като мръсна дума“ и за „отвращението им“ от книгите отговорност носят най-вече родителите, а не учителите².

Такъв е изводът и на експертната група по въпросите на грамотността към Европейската комисия³. Категорична заблуда

е тезата, че училището е отговорно за научаването на децата да четат и пишат. По-голямата отговорност носят родителите и приятелите, след тях здравното обслужване и дори работодателите.

Страх от четенето

„Убиец“ на четенето може да бъде и натискът в семейната среда. Нерядко това води до фобии към четенето. Причината е „пренавиване“. Пълната фобия към четенето, известна като Синдром на Джаксън, е описана от Стивън Кинг в романа му „Мъртва зона“. Синдромът на Джаксън е по името на Майкъл Кери Джаксън, специалист по английски език и автор на книгата „Невъзприемчивият читател“. От затормозяване при четенето най-тежко страдат способните ученици. Те се престарават от свръхочаквания спрямо тях, което усложнява проблема и води до нещо като „заекване на мисълта“. Действително, ако се навиеш докрай, че най-важното нещо на света е четенето, ефектът може да е обратен – срив от безсилие и бягство от това най-важно нещо на света.

Невежество за мозъчната основа на четенето

Вече е доказано, че мозъкът е много гъвкав, крайно адаптиращ се към заобикалящата го информационна среда. Предстои да се докаже дали мозъците на тези, които взаимодействат с технологиите, се реструктурират от това взаимодействие. Вероятно структурата и организацията на мозъците на „дигитално родените“ ще бъдат фундаментално различни от организацията и структурата на мозъците на днешния информационно активен човек.

Онлайн контекстът – интернет

Преобладаващото твърдение е, че интернет също е „убиец“ на четенето, а причината – разсейване на вниманието. Много писатели именно затова до днес странят от компютъра, а работят на пишещи машини. Интерактивността и възможността мигновено да реагираш на всяко събитие вече силно промениха аудиторията. А социалните мрежи особено ловко играят с усещането за изолация, макар че парадоксално я усилват.

Но от друга страна новият контекст (интернет, дигитализацията, мобилните приложения, общуването чрез социалните мрежи като Фейсбук, чрез MSN и текстови съобщения) промени естеството, честотата и значението на четенето и писането. Този нов контекст не е пречка, а е източник на сериозна мотивация за четене и писане, за използване на речника и упражняване на многоезичието. Като взема предвид ползите от тези неформални практики по отношение на мотивацията, Европейската комисия настоява да получат по-голямо признание в учебния процес и в образователната политика като цяло⁴.

Стереотипът „книга = хартия“

Да приравняваш книгата само с хартия е равностойно на късогледство спрямо предхартиеното и постхартиеното ѝ битие. Този предразсъдък води до популярните неадекватни определения от типа на:

- „книжна“ книга
- литература на „книжен“ носител
- роман в „книжен“ вариант
- вестници на „книжно“ тяло (в доклада „Медийно поведение на младежката аудитория в онлайн среда“, агенция Медиа Ана, март 2012).

Но книгата днес е приела и безхартиени форми, търси разговор, съобщава и говори с различен код. Книгата днес тържествува в общия вихър на трансмедийността и сливането на всички медии в една.

Невежество относно читателите на електронно съдържание

„Нормалността“ на печатното копие е грешка „убиец“, наложена от издатели и учители, които не познават и не изследват променените нагласи спрямо процеса „четене на книги“ на новите потребители.

Доказателствата за грешката са в две проучвания.

Разминаването между нагласите на децата от 6 до 17 г. и техните родители относно отношението им към е-четенето стана явно от изследване на „Scholastic“ (глобален лидер в детското книгоиздаване)⁵. От него става ясно, че 41% от родителите определят времето, което прекарват децата им в използване на електронни устройства, оцеляващо времето, което биха прекарвали за четене на книги. Какви обаче са спонтанните отговори на децата? 25% от децата вече са чели е-книга, а 57% проявяват интерес към четенето на електронно устройство като най-висок е интересът у децата от 9 до 11 г. възраст (63%).

Очевидно е, че родителите имат погрешно разбиране относно използването на интернет и електронните устройства за усвояване на информационни стойности, което обаче в съзнанието на младите е равноправно четене.

Докладът „Възходът на е-четенето“ (The rise of e-reading) от 2012 г. на изследователския център „Pew Research Center“ коригира още заблуди спрямо е-четенето⁶. Оказа се, че:

- адаптиралите се към е-книгите американци четат повече от всякакъв носител книги, вестници и списания;
- поклонниците на печатни книги и съпротивляващите се на електронните издания четат по-малко, отколкото любителите на дигиталните;
- почитателите на електронни книги са най-активните читатели;
- потребителите на персонални компютри, смартфони, планшети и четци издирват активно и традиционни новинарски сайтове или приложения, с което засилват връзките си със старите вестникарски или телевизионни организации.

Списъците за задължително четене

Особено актуална доминанта при съвременното четене е съпротивата срещу фактора „задължителност“. Четенето по своя воля винаги е порив за освобождаване от принудите и ограниченията на информационната среда. Но читателят се съпротивлява не от умишлена анархистичност, а от усещане за несвобода, за нивелировка, за матрично производство на поредния нормален гражданин, прилично и приблизително ограмотен, но никога уникален. Стандартизиращата институция на „Списъка от задължителни четива“ манипулира с всевъзможни назидателни санкции – от официалната критика, която волно или неволно вклинява чувство на вина, съди и вади непокорните от „мрака на невежеството“, до рояка духовни и социални демиурзи, които сегрегират непрочелите програмните им инструменти и ги напъждат от периметра си като „нискочели“ екземпляри.

"Който чете, управлява" (Илюстрация в: Lear, Edward. Nonsense Books. With all the Original Illustrations. 1894).

Интелектуалният тоталитаризъм винаги е бил пагубен и за интелекта, и за мъдростта. Директивата „задължителни за четене книги“ често става педагогически инструмент за култивиране на средностатистическия гражданин, който не бива да разполага с изключително време за лични асоциални дейности (каквото е самотното доброволно четене), нито с изключителна култура или вкус към книгите. При днешния болезнен недостиг на време „обогатяването на кръгозора“ с чужди и натрапени интелектуално-еволюционни алгоритми, при това ортодоксални, непоклатими и неактуализируеми, дефинира четенето в очите на младите като социално-нивелиращ ритуал, като униформа за нуждите на някакъв нов корпоративно-информационен фундаментализъм. Младите читатели от XXI век познават списъците на великите книги (които стари боготворят), но не се тревожат от факта, че тяхното величие не ги привлича. От което не стават по-некултурни.

Следващите „господари на играта“ ще са по-четящи от нас

Грешката в политиките за четенето винаги е била една – не се мисли изпреварващо, не се трупат научни знания, а се действа по метода „проба – грешка“. Всеки път насоките за „по-нататъшните усилия“ изчакват извлечените от грешките поуки.

В инерцията на перманентната тревожност за бъдещото поколение сякаш сме се поддали на някаква автосугестия. С рефрени като „края на книгата“, „срива на четенето“ и „изчезването на читателя“ нагнетяваме психическото си пространство с катастрофичност, ентропичност и безпомощност. Вярно – работата на бъдещето е да бъде опасно. Но страховете понижават прага ни на чувствителност, причиняват рационална слепота за позитивните сигнали на оздравяването на обществото.

Колкото по-„нормална“ държава ставаме, толкова по-рутинно и инструментално гледаме на книгите и четенето. Ако отчитаме ниски показатели във времето си за четене или в количеството купени книги, това може да опечали статистиците, издателите и търговците, но като цяло не е песимистично. Човекът на модерния свят денонощно „експлоатира“ четенето и „употребява“ книгите, докато в изоставящите страни все още се учат да ги дешифрират.

Икономически активният гражданин е все по-ангажиран и все повече се дразни, когато някой любопитства какво чете, колко чете, кога чете и защо чете. Проучванията на читателските нагласи и сред българите от 2004 г. до днес (АССА-М, Алфа Рисърч) показват, че може и да не ни се чете много художествена

литература, но пък бележим ръст в целевото четене, в четенето по необходимост, в четенето за кариера.

Следващите „господари на играта“ ще са по-четящи от нас. Ако не успяваме да ги виждаме, то е защото са възприели тактика на обилното, но непубличното четене – събират персонално знание, което носи власт и контрол.

1. Gallagher, Kelly. Readicide: How Schools are Killing Reading and What You Can Do About It. Portland: Stenhouse, 2009. 162 p.; Гатоу, Джон. Затыпяване: Скритата цел на държавното образование. София: Изток-Запад, 2010. 136 с.
2. Patterson, James. Middle School, the Worst Years of My Life. New York: Little, Brown Young Readers, 2011. 288 p.
3. Експертна комисия на ЕС по въпросите на грамотността: Резюме, септември 2012 г. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2012. 16 с.
4. Информационна бележка IP/12/940 върху често задаваните въпроси относно политиката на Европейската комисия във връзка с грамотността и доклада на експертна група на високо равнище по въпросите на грамотността (Брюксел, 6 септември 2012 г.).
5. 2010 Kids & Family Reading Report: Turning the Page in the Digital Age. Scholastic & Harrison Group, September 2010. 52 p.
6. The rise of e-reading. By Lee Rainie, Kathryn Zickuhr, Kristen Purcell, Mary Madden and Joanna Brenner // Pew Research Center's Internet & American Life Project, 4.04.2012.

Пълния текст на статията можете да намерите на сайта на списанието 4publishing-bg.com.

“*Ние открехваме вратите и ви каним в безумно интересния свят на книгоиздаването, дали ще влезете, дали ще извървим заедно пътя, зависи от самите вас. Всеки излиза от факултета с такъв багаж, какъвто сам е натрупал*”

Същността и перспективите на специалност Книгоиздаване

» **Божидар Кузманов**

Гриша Атанасов за себе си и работата си:

Горд съм, че съм вероятно първият преподавател по Книгоиздаване в българското висше образование. През 1993 г. предложих един спецкурс за студентите по журналистика – печат във ФЖМК. После участвах в разработването на учебните планове за Книгоиздаване като отделна специалност, която се роди през 1996 г. Оттогава преподавам „Увод в книгоиздаването“ и „Учебна практика“. Срещите ми с бъдещите книгоиздатели са може би най-приятното от многото неща, с които се занимавам. Иначе съм завършил журналистика във ФЖМК и още като студент съдбата ми се свързва с книгата – във в. „АБВ“, в Университетското издателство „Св. Климент Охридски“ от основаването му като зам. главен и главен редактор. Сега съм отг. редактор на новия научен сайт newmedia21.eu и на сайта на изданията на ФЖМК.

Продължавам да редактирам и превеждам книги за други издателства. Някои от тях са с фундаментално значение за хуманитаристиката ни като „Медиаморфоза“ на Роджър Фидлър, „Създаването на националните идентичности“ от Ан Мари Тиес или „Когато се появи детето“ от Франсоаз Долто. Последният ми превод е на романа, награден с „Пулицър“ за 2011 г. – „Жестокото присъствие на времето“ от Дженифър Игън.

С голямо удоволствие водя от 15 години и авторското си предаване „Книги загинаги“ по радио „Алма Матер“. То ми помага да поддържам контакти с българските издатели, автори, редактори и т.н.

Преди седем години с жена ми Мая, тя също е завършила журналистика, направихме една малка книжарница – „Книжен Ъгъл“, която тя управлява. Голямата ни дъщеря Виктория завърши журналистика и се занимава с дизайн и реклама, а

Гриша Атанасов. Снимка Атанас Куцев

по-малката Райна завършва анимация в НБУ и вече има награди от фестивали.

Както виждате, познавам отвътре всички сфери на книгоиздаването.

Защо Книгоиздаване се изучава във Факултета по журналистика и масова комуникация?

Тук е естественото място на тази специалност, книгоиздаването е част от системата на медиите с цялата си специфика, по това едва ли може да има спор.

По какво се преценява дали даден кандидат-студент става за Книгоиздаване и защо точно това е начинът?

Интересно е, че начинът за подбор на студентите във Факултета по журналистика и масова комуникация не е остарял, въпреки че съществува от времето на социализма, и наистина успява да отсее подходящите да изучават не конкретно Книгоиздаване, но медии и комуникация като цяло. Мисля, че писменият и устният кандидат-студентски изпит се справят много добре със задачата да открият студенти с необходимите качества и за трите специалности във факултета.

Какви са предимствата на специалност Книгоиздаване пред останалите две, изучавани във ФЖМК?

Не мога да ги противопоставя. Всяка си има предимства, но може би предимствата на Книгоиздаването се проявяват след завършването, в практиката. Често ще чуете например да стоварват вината за състоянието на медиите ни върху образованието във факултета. Но и в трите специалности преподавателите се опитват да обучават в онова, което наричаме „добри практики“ в съответната

област. Но завършилите Журналистика и донякъде Връзки с обществеността се сблъскват със съвсем други практики при професионалната си реализация. Все си мисля, че при завършилите Книгоиздаване не се случва такава морална колизия и че те са добре дошли да прилагат наученото, когато започнат работа.

А пред другите в университета?

Определено смятам, че специалността Книгоиздаване (а също и другите във факултета) има предимството пред други хуманитарни специалности в университета да дава конкретна професия, да формира по-ясни нагласи за работа, реализация и развитие в определена област – ако не в книгоиздаването, то в областта на медиите като цяло.

Смятате ли, че програмата дава полезни знания на младия книгоиздател? Какви практически умения придобива студентът по време на следването си?

Учебният план на специалността е съставен с намерението да съчетае широка хуманитарна подготовка, придобиване на теоретични познания в областта на книгоиздаването и медиите и конкретни практически познания и умения в най-важните дейности в книгоиздаването. Такива качества притежават и повечето от вашите преподаватели. Дали успяваме, ще кажете и вие, студентите. Но искам пак да повторя това, което казвам всяка година на първокурсниците – при нас няма учебници, които трябва да се назубрят и това да бъде достатъчно, за да станеш специалист. Ние открехваме вратите и ви каним в безумно интересния свят на книгоиздаването, дали ще влезете, дали ще извървим заедно някаква част от пътя, зависи от самите вас. Всеки излиза от факултета с такъв багаж, какъвто сам е натрупал.

Намират ли студентите лесно работа след дипломиране? Колко от завършили-те работят в бранша?

За съжаление, напоследък едва ли някъде се намира „лесно“ работа. Но е факт, че в много от основните български издателства работят по един, двама, трима завършили Книгоиздаване, дори вече имаме издателство, в което основните позиции се заемат от наши възпитаници.

Имате ли наблюдения колко от тях са се издигнали в кариерата си? Има само един собственик на издателство, завършил Книгоиздаване? На какво според вас се дължи това?

Нямаме точна статистика, а и българските издателства са доста малки, в тях няма особени възможности за йерархично израстване. Но все пак се сещам за поне три главни редакторки на известни издателства („Ера“, „AMG Publishing“, „Труд“) и една управителка („Ентусиаст“), както казвате. За да сме точни, трябва да кажем, че има няколко утвърдени издателства, създадени от завършили другите специалности във факултета, напр. „Кибеа“, „Балкани“, „Парадокс“ и др. Но повечето от възпитаниците ни израстват много като професионалисти, в немалко случаи издателствата си ги „крадат“ и някои вече са преминали през различни позиции в по две-три издателства, литературни агенции и др.

Предпочита ли книгоиздателският бизнес нас спрямо хора с друго образование?

На българските книгоиздатели им беше необходимо известно време, за да осъзнаят и приемат съществуването на подобна специалност. Повечето от тях са

се учили сами, в практиката, с цената на много грешки и загуби. Но благодарение и на активната политика на факултета за връзки с бизнеса вече положението е различно. Може би тези отношения трябва да се вкарат в по-ясни институционални рамки. Но и така постоянно ми се обаждат издатели с молба да им изпратя студенти или завършили било за постоянна работа, било за временни задачи – на панаири и др. Дори ще ви издам една малка тайна. Естествено, издателите казват: „Ама да ми пратиш най-добрия.“ „Разбира се“, казвам. После предавам информацията на първата срещната група студенти. И онези, които откликнат, обикновено се оказват достатъчно добри за издателя, независимо, че не съм ги избирал специално. Това в рамките на шегата, но ми доставя огромно удовлетворение да виждам на всеки панаир на книгата от почти всички щандове да ми се усмихват познати лица. Истината е, че уникалната система на стажове в нашия факултет допринася много за взаимното опознаване на издатели и студенти и за професионалната реализация.

Защо голяма част от завършилите Книгоиздаване работят в сферата на връзките с обществеността и журналистиката?

Мисля, че в специалността Книгоиздаване се получава достатъчно добра подготовка за областта на медиите и комуникацията като цяло, това е още едно от предимствата ѝ. А и с развитието на технологиите границите между медиите сякаш отново се заличават.

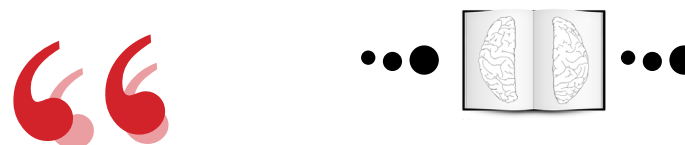
В последните години книгоиздателският бранш претърпя доста сътресения. Икономическата криза не го „подмина“. Смятате ли, че в близките година-две ще се възстанови?

Зависи и от цялостното състояние на икономиката, разбира се. Но българското книгоиздаване постоянно е в режим на оцеляване, мисля, че ще се справи и този път и нашите студенти ще продължават да намират професионална и житейска реализация.

Кажете няколко думи на читателите на нашия брой на списание 4Publishing.

Искам да кажа на онези, които учат Книгоиздаване, да не съжеляват нито за миг, че са попаднали в тази специалност, дори

да не е била първият им избор. Тази професия може да не гарантира забогатяване, но поне ни държи далеч от чалгата, простотията и арогантността на всекидневието. Да се занимаваш с книгоиздаване означава да се срещаш всеки ден с интелектуални предизвикателства, да търсиш и четеш интересни текстове, да общуваш с ерудирани и интересни хора, колкото и да е трудно това понякога. И, разбира се, означава да изпитваш постоянно несравнимото с нищо удоволствие от първото разгръщане на новата книга, за чиято поява си допринесъл и ти.

Представяте ли си вие, способни ли сте да си представите, какви страдания ни причинява издател, който небрежно пуска да излезе книга, струваща сто нощи труд.

Оноре дьо Балзак

Преводачът напомня сводница, която, като хвали достойността на покритата с воал красавица, предизвиква непреодолимо желание да се запознаеш с оригинала.

Й. Гьоте

Може би има красиви преводи, но верни преводи няма.

А. Франс

Има произведения, за редактирането на които се изискват повече знания, отколкото могат да се предполагат у един човек.

Д. Дидро

За бога, гледайте да няма поне позорни грешки... За бога, погрижете се за коректурата! Не ме погубвайте!

Ф. М. Достоевски

Британската енциклопедия обявила, че ще даде премия на всеки, който намери печатна грешка в подготвения за печат том. Когато нямало вече претенденти и томът бил отпечатан, абонатите прочели на титулния лист

И. Илф

„Британска енциклопедия“.

Три са главните трудности на литературната кариера: да се напише книга, която да заслужава напечатване, да се намери честен човек за издаването ѝ, а след това – разумни хора, за да я четат.

К. Колтон

4P

Е, скъпи читатели, с изготвянето на 4-и брой на списание „4Publishing“ дойде топлото лято на 2013 г. и завършването на нашето следване. И през цялото това време ние усърдно работихме върху тези страници, за да можем да ви изненадаме с нещо ново и хубаво.

В списанието разгледахме много теми, свързани с книгоиздаването, книгите и книготърговията, както и положителните и отрицателни аспекти на някои книгоиздателски практики. Обърнахме внимание на нови технологии и издателски стратегии, които поставят основите на бъдещото книгоиздаване. Интервюирахме за вас професионалисти в сферата на книгата и четенето. Разказахме ви за края на света, посяхме се на негов гръб и явно дори го прогонихме. Обсъдихме и края на книгите, който толкова хора предвиждат, че ще настъпи, както и практики за разпространяването на книги, за които някои от вас може би са чували, а други вероятно – не. Бяхме поетични, находчиви, забавни, трагични, крадливи, съпричастни, информативни. Или поне така се надяваме. Надяваме се също да сме зарадвали вас, нашите читатели, с резултата от нашите, уверяваме ви, старателно положени усилия.

Знаем, че не сме безгрешни, въпреки многобройните прочити, преписи и корекции. Но на тези страници ще откриете първия ни опит да бъдем професионалисти. Бъдете снизходителни и се усмихнете, когато видите малка грешка на някой ред – така де, какво е една грешка между приятели?

И така, краят на света и на книгата не настъпиха, но краят на този брой е факт. Екипът на списанието ви пожелава да бъдете радостни и винаги, ама винаги да преследвате мечтите си, защото никой няма да го стори вместо вас. Не губете времето си в черногледство и негативизъм. Четете, пътувайте и се смейте!

Благодарим на преподавателите Гриша Атанасов, доц. д-р Милена Цветкова, проф. Петранка Филева, д-р Капка Кънева и гл. ас. Марин Бодаков за оказаната подкрепа. Благодарим на приятелите ни от „Аз чета“, на спонсорите ни и на всички, които без да се замислят спомогнаха за реализирането на брой 4 на списание „4Publishing“.

Пожелаваме успех на колегите от следващия курс, на които предаваме щафетата „4Publishing“. И тъй като сме добри, ето няколко съвета: не чакайте да дойде четвърти курс, за да започнете работа, създайте екип отрано, забавлявайте се и ни зарадвайте с новия, още по-добър пети брой на списанието. Ние оставаме на ваше разположение за въпроси и помощ, ако имате нужда от такава. Бъдете себе си в списанието и докажете, че сте способни на професионализъм!

Екипът на 4-и брой на списание „4Publishing“

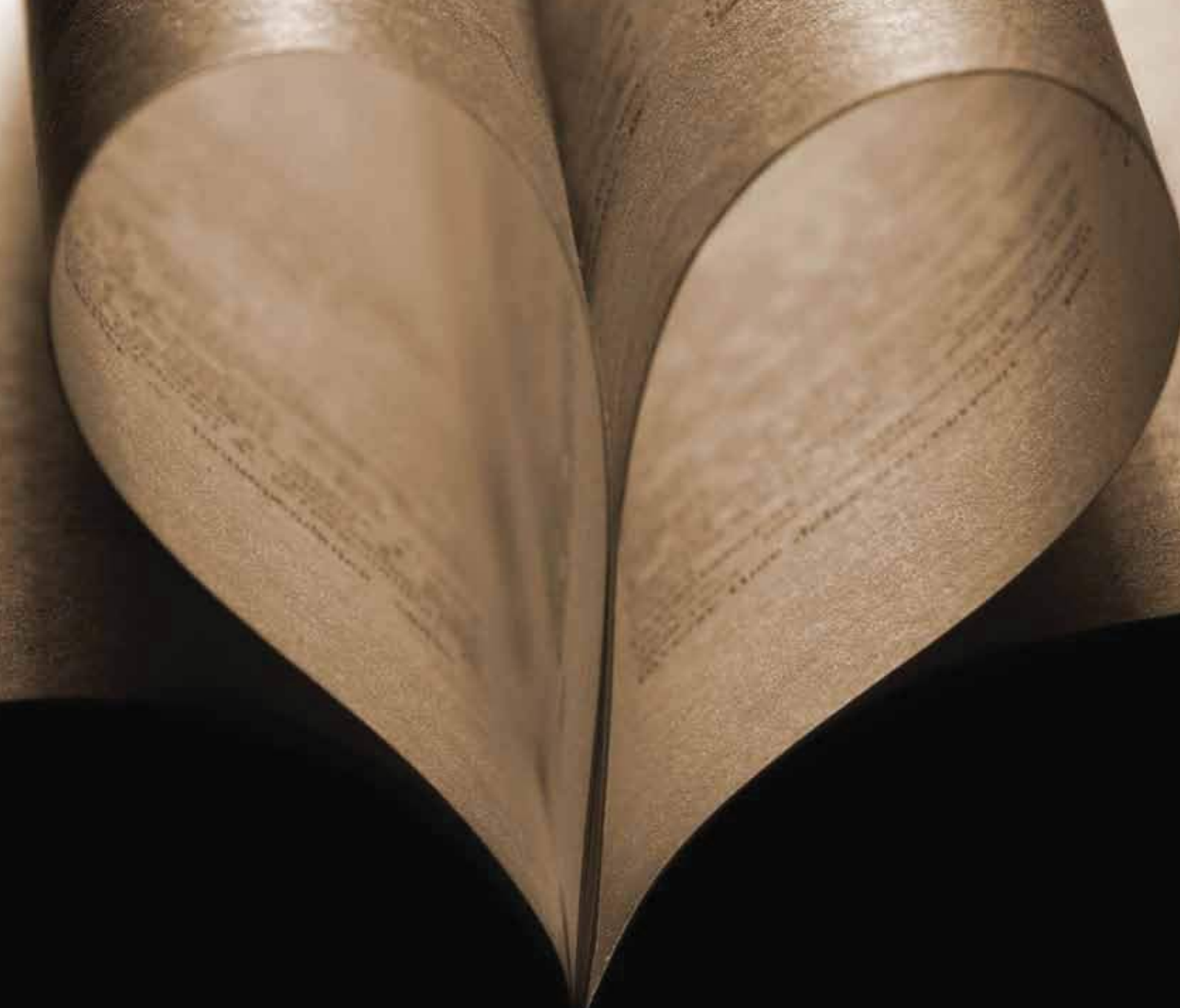
Четецът ДО ПОСЛЕДНАТА ГЛАВА

CHETECUT.COM

FACEBOOK/CHETECUT

TWITTER/CHETECUT

enthusiast.bg
Books you like